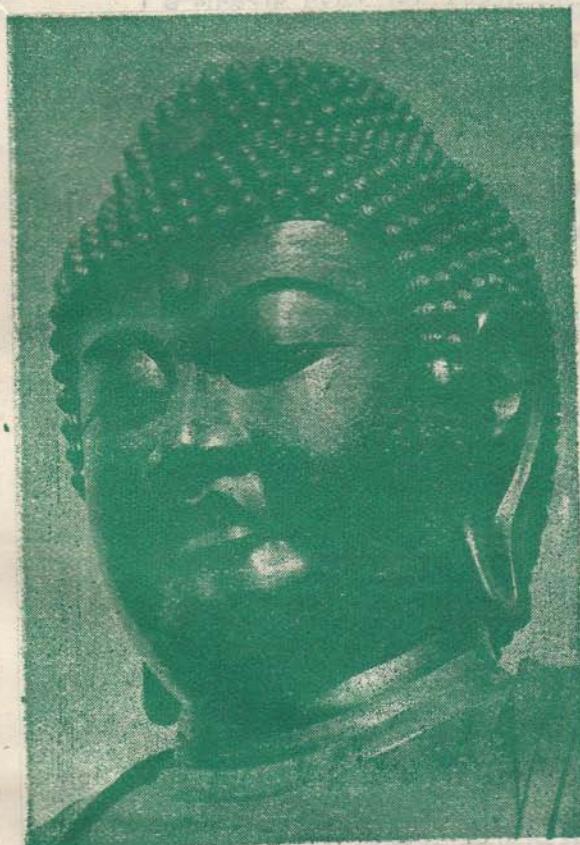

नमो तस्य भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्य

आनन्द भूमि

THE ANANDABHOOMI

(BUDDHIST MONTHLY)

वार्षिक प्राह्ल शुल्क १०।
आजीवन प्रा. शुल्क १००।
एक प्रतिको ३।

सिपुही

बुद्धसम्वत् २५३१
नेपालसम्वत् ११०८
वर्ष १५

माघ पूर्णिमा
सिल्ला द्व
अंक १०

विक्रमसम्वत् २०४४
1988 A. D.
Vol. 15

माघ
February
No. 10

“आनन्दभूमि” को नियम

- (१) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको पहिलो बुद्धधर्म सम्बन्धी सासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णमासिक दिनसम्मान निस्कनेछ । यसको आजीबन ग्राहकशुल्क रु. ३००/- र वार्षिक ग्राहकशुल्क रु. ३०/- मात्र छ । जुनसुकै महीनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ । एक प्रतिको रु. ३/- मात्र ।
- (२) यो आनन्दकुटी विहारगुठीको मुख्यपत्र हो । यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- (३) लेखकद्वारा प्रकाशित कुनैपनि विचारमा लेखको उत्तरवायित्व लेखकमे हुनेछ, सम्पादकमण्डल हुनेछन् ।
- (४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनैपनि भाषामा लेख पठाउन सकिन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएको ले प्रतिलिपि आकूसँग राखी पठाउनु चाहनीय छ ।
- (५) लेख पठाउन्दा पूरा साइजको कागजमा एकपट्टिमात्र लेखेर पठाउलुपर्नेछ । काबोनहाली लेखिएको बाटाइप गरिएको लेखलाई स्थान नदिन सकिनेछ ।
- (६) ग्राहकशुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउंमा आनन्दभूमि कार्यालयमा पठाउनुपर्छ । पत्रव्यवहार गर्दा आफ्नो ग्राहक संख्या तथा नाम ठेगाना राख्री लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगाडि व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुपर्दछ । पत्रिका समयमा नयुगे लिखित सूचना दिने गर्नुपर्दछ ।
- (७) कुनैपनि लेख प्रकाशित गर्ने वा नगर्ने अधिकार सम्पादकमे रहनेछ ।

विषय सूची

बुद्ध वचन	१	भिक्षु संघ अपरिहाणीय धर्म	१७
मेण्डक गृहपतिको परिक्षा	२	ध्यानभादनाय निपुण ज्वीत तोतेमाःगु ख	१८
शान्तिक्षेत्र नेपाल-विकास र विश्वशान्ति	४	सम्पादकलाई चिट्ठी	२०
आजीबटुमकशील	६	शीलवान्मह तर कर्तव्य मस्यूम्ह भिक्षु	२०
सिद्धार्थको गृहत्याग सम्बन्धमा	७	सतिपट्टान विपस्सना भावना	२१
गौतमको जन्म (कविता)	१०	वाउँगु तरकारीया स्वभाव	२३
सिद्धार्थको गृह त्याग	११	A PEEP INTO AN	24
आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ	१४	सम्पन्दकीय	२५
बीदू सम्मेलनलाई द्वारा	१६	बोद्ध गतिविधि	२६

आयोग भूमि

प्रधान-सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

फोन नं. २-१५०२०

सम्पादक

सुवर्ण शाक्य

फोन नं. २-१२८५५

व्यवस्थापक तथा प्रकाशक

भिक्षु मंत्री

सदस्य-सचिव

आनन्दकुटी विहारगुठी

फोन नं. २-२४४२०

पत्रध्यवहार

आनन्दभूमि

पो. व. नं. ३००७

स्वयम्भू, काठमाडौं

महाविग्रह विनयपिटकबाट -

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय
हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे
धर्म आदिकल्याण मज़क्केकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जन केवलं परिपुण्ण
परिमुद्रं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

ॐ शश्श

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन सुख-
को लागि, विश्वमायि दयाको लागि, देव र मनुष्यहरूको
हित, सुख र कामको लागि संचार गर । भिक्षुहरू
आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म कल्याण हुने धर्मको
अर्थ र भाव सहित उपदेश दिएर सम्पूर्ण परिशुद्धि
ब्रह्मचर्यं (धर्म) को प्रकाश गर ।

भय नलिनु पर्ने ठाउँमा भय लिई, भए लिनुपर्ने ठाउँमा भए नलिई मिथ्यादृष्टि
ग्रहण गर्ने जीव दुर्गतिमा पुग्छ ।

मेण्डक गृहपतिको परीक्षा

— आचार्य भिक्षु अमृतानन्द —

त्यस समय भद्रीय (भद्रिदय) नगरमा मेण्डक गृहपति बस्दथे । उनको त्यस्तो ऋद्धिको प्रभाव थियो—जब उनी शिर नुहाई धान्यागार (धान राख्ने कोठा) बढानं लगाई दैलो बाहिर बस्छन् त आकाशतिरबाट धानको धारा वैरी धान्यागार भरिन्थ्यो । उनकी भार्याको त्यस्तो ऋद्धिको प्रभाव थियो कि-एक आल्हक थाली भात र एक सूपव्यञ्जन साथमा लिई बसी, दास कामदार पुरुषहरू लाई भात परकन्थिन् । त्यतिर्जेलसम्म थालको भात सिद्धिदैनथ्यो । त्यतिर्जेलसम्म उनी त्यहाँबाट उट्टैनथिन् । उनको पुत्रको त्यस्तो ऋद्धिको प्रभाव थियो कि एक हजारको थैली लिएर बसेपछि दास कामदार पुरुषहरूलाई छ महीनाको ज्याला दिन्छ । जबसम्म उनले थैली हातमा लिइराख्ये तबसम्म रूपैर्यां सकिन्नथ्यो । उनकी बुहारीको त्यस्तो ऋद्धिको प्रभाव थियो कि-एक द्रेणी जति अट्टने डाली (पिटक) साथमा लिई बसेपछि दास कामदारहरूलाई छ महीनाको लागि अन्न दिन्थिन् । उनी न उठुन्जेलसम्म डालीको अन्न सिद्धिक्षय्यो । उनको दासको त्यम्नो ऋद्धिको प्रभाव थियो कि-एक हलको जोत्ने जति भूमि जोत्दथ्यो ।

मगधराजा सेनीय विम्बिवसारले सुने कि— “ हाम्रो राज्यको केन्द्रीय नगरमा मेण्डक गृहपति बस्दछ । उसको यस्तो ऋद्धि छ कि-शिर नुहाई, धान्यागार बढानं लगाई दैलो बाहिर बस्दा आकाशतिरबाट धानको धारा वैरी धान्यागार भरिन्छ । उसकी भार्याको यस्तो ऋद्धि छ कि-एक आल्हक थाली लिई, एक सूपव्यञ्जन लिई बसी दास कामदार पुरुषहरूलाई भात पस्किन्छे । जबसम्म उनो उठ्दिनन् तबसम्म भात सिद्धिदैनथ्यो । उसको पुत्रको यस्तो ऋद्धि छ कि-एक हजारको थैली लिई, दास कामदारहरूलाई छ महीना सम्मको ज्याला दिन्छ । जबसम्म उसले थैली हातमा लिइराख्ये तबसम्म रूपैर्यां सकिन्नथ्यो । उसकी बुहारीको यस्तो ऋद्धि छ कि द्रोणी जति अट्टने डाली साथमा लिई बसेर दास कामदार पुरुषहरूलाई छ महीनाको लागि अन्न दिन्छे । उनी उठुन्जेलसम्म अन्न सकिँदैनथ्यो । उसको दासको यस्तो ऋद्धि छ कि-एक हलको जोताइले सात हलले जोत्ने जति भूमि जोत्दछ । ”

अनि मगधराजा सेनीय विम्बिवसारले एक सर्वार्थक महामात्य (प्राइभेट सेक्रेटरी) लाई

बोलाई- 'हे भणे ! हाम्रा राज्यको भद्रीय नगरमा मेण्डक गृहपति बस्दछ । उसको यस्तो क्रुद्धिवल छ... उसकी भायाको यस्तो क्रुद्धिवल छ... उसको बुहारीको यस्तो क्रुद्धिवल छ... र उसको दासको यस्ता क्रुद्धिवल छ... । भणे ! जाऊ, यो कुरा बुझ । तिमीले देखेको मैले देखेक जस्त हुनेछ ।'

"हवस्, देव ! " भनी त्यो महामात्य मगध-राजा सेनीय विम्बिसारको कुरा सुनी चतुरङ्गनी सेनाका साथ भद्रोय नगरमा गए । क्रमशः भद्रोय नगर मेण्डक गृहपति कहाँ गई भने-

"हे गृहपति ! राजाले, 'हे भणे ! हाम्रा राज्यको भद्रीय नगरमा मेण्डक गृहपति बस्दछ । उसको यस्तो क्रुद्धिवल छ... । अतएव तिमी जाऊ, बुझ । तिमीले देखेको मैले नै देखे जस्तै हुनेछ' भनी मनाई आज्ञादितुभएको छ । अतएव हे गृहपति, तिम्रो क्रुद्धिवल हेर्न चाहन्छु ।"

अनि मेण्डक गृहपति शिर नुहाई, धान्यागार बढान लगाई, दैलो बाहिर बस्यो । त्यस बखत आकाशिरबाट धानको धारा वैरी धान्यागार भरियो । हे गृहपति ! तिम्रो क्रुद्धिवल देखें । अब तिम्रो भायाको क्रुद्धिवल हेर्न चाहन्छु । अनि मेण्डक गृहपतिले आफ्नी भायालाई अन्हायो- "त्यसोभए तिमीले चतुरङ्गनी सेनालाई भात पस्क ।" त्यसपछि मेण्डककी भायाले एकै आल्हक थाली भात र एकै सूबब्यञ्जन लिई बसी चतुरङ्गनी सेनालाई भात पस्की । उनी न उठुञ्जेल सम्म भात सिद्धिएन । 'गृहपति, तिम्रो भायाको

क्रुद्धिवल पनि देखें । अब तिम्रो छोराको क्रुद्धिवल हेर्न चाहन्छु ।' मेण्डक गृहपतिले आफ्नो पुत्रलाई बोलाई भन्यो- "त्यसोभए तिमीले चतुरङ्गनी सेनालाई छ महीनाको तलब देऊ ।" अनि मेण्डक गृहपतिको छोराले एक हजारको थैली लिई चतुरङ्गनी सेनालाई छ महीनाको तलब वाँडिदियो, उसको हातमा थैली छउञ्जेल-सम्म धन सिद्धिएन । 'हे गृहपति ! तिम्रो छोराको पनि क्रुद्धिवल देखें । अब तिम्री बुहारीको क्रुद्धिवल हेर्न चाहन्छु ।' मेण्डक गृहपतिले आफ्नी बुहारीलाई भन्यो- "त्यसोभए तिमीले यी चतुरङ्गनी सेनालाई छ महीनाको खाना (अन्न) देऊ, मेण्डक गृहपतिको बुहारीले द्रोणी जति अट्ने डाली लिई बसी चतुरङ्गनी सेनालाई छ महीनाको लानि अन्न दिई । उनी न उठुञ्जेल डालीको अन्न सिद्धिएन । "हे गृहपति, तिम्री बुहारीको पनि क्रुद्धिवल देखें । अब तिम्रो दासको क्रुद्धिवल हेर्न चाहन्छु ।" "स्वामी ! दासको क्रुद्धिवल खेतमा हेर्नुपर्छ ।" "भइहाल्यो गृहपति ! देखें तिम्रो दासको क्रुद्धिवल पर्नान ।" अनि ती महामात्य चतुरङ्गनी सेनाका साथ पुनः राजगृह फर्केर गए । क्रमशः जहाँ मगधराजा सेनीय विम्बिसार थिए त्यहाँ गई मगधराजा सेनीय विम्बिसारलाई सबै कुरा सुनाए ।

—क्षीर किया कि रिति रह । वह नीर दूषित
रेप्रेस रिटार्ड्य करण । छाड़ान रिक लाफ
—गुरु रितिरी प्रधानम् । माम इति श्रीलभृ
“ । वह भावन रितिरिम र दैवतार्थ रित्यु
कियाए र का शान्तिक्षेत्र नेपाल र
कियार्थिम र दैवतार्थ रित्युर्धुर दैवी रित्ये
—लद्दचल रित्य महाक रित्य, रित्योर्म रित्य
रिति ! रोपड्य रु । रित्योर्म रित्य
—रित्युर्धुर रिति राह । वह रितिरिक रिति रित्य

‘नेपाल’ यो शब्दका विभिन्न अर्थहरूमध्ये ‘नियम-पाल’ बाट नेपाल भएको पनि एउटा भाव इतिहासले स्वीकार गरेको छ । नियम (भन्नाले आदिकालको मनुस्मृति आदि अनेक स्मृतिदेखि लिएर सविधान कानून ऐन अनि कुनै उद्देश्य पूर्तिको नियमित सुव्यवस्थित रूपले कार्यसञ्चालन गर्नको नियमित पारित गरिएको नियम उनियम आदि बोध गराउँछ । तदनुसार नियम कानूनको मर्यादामा रही आपसमा राजादेखि प्रजा र अमीरदेखि गरीबसम्मको समस्त व्यवहार करुणा र विवेकपूर्ण सुव्यवस्थित ढगबाट पालन गरिआएको देश हुनाले नै यो देशलाई नियम-पाल अर्थात् नेपाल नामले व्यवहार भएको हनुपर्छ ।

जुन क्षेत्रमा शान्तिका अग्रदूत भगवान् बुद्धको जन्म भयो, त्यस्तै नै मुनि आदि ठूला ठूला ऋषि महर्षि तथा जनाः जस्ता राजर्षहरू उत्पन्न भए त्यस क्षेत्र नेगालको धर्म संस्कृति आदि शान्ति प्रेरक भएको हामी पाउन सक्छौं । अशान्तिका कारणहरूमध्ये धार्मिक साम्प्रदायिकता एउटा ठूलो कारण हो । जून देशमा

धार्मिक अशान्तिको ठाउँमा धार्मिक सहिष्णुताको प्रबलता हुन्छ त्यो देशमा धर्मको नाउँमा क्वै रुगडा हुने संभावना हुँदैन । नेपालमा बौद्ध र शैव धर्मका प्रमुख स्थान स्ययम्भु र पशुपतिनाथ अनि गुहेश्वरीमा सबैले समान रूपले पूजा अर्चना गर्छन् । दुबै धर्मलाई एउटै स्तरमा राखी धर्मरथका दुई पांग्रा क्वै समानरूपले व्यवहार गरिराखेकोमा समन्वयात्मक रूपले व्यवहार पद राखेकोले पनि नेपाल शान्तिप्रिय क्षेत्र हो भन्ने झल्काउँछ ।

जब दुनियामा क्षुद्र स्वार्थपनाले प्रेरित
भएर सर्वत्र परस्पर वैमनस्य, द्वेष र ईघ्यलि
गर्दा व्यापक रूपमा शस्त्रास्त्रको होडबाजी अनि
सहयोगको रूपमा अणु परमाणुको क्षेप्यास्त्र
प्रदान गरेर विश्वमा तहल्का मचाइरहेका
हुन्छन्, सर्वत्र भय, त्रास र आतङ्कको कालो
बादल मडराइरहेका हुन्छन्, मानिसहरू शरणको
निमित्त स्थानको खोजी गर्दै यताउति दगुर्दा
दगुर्दै पनि शरणस्थान पाउन नसकी बाध्य भएर
सोही दलदलमा फँसिरहेका हुन्छन्, गूटनिरपेक्ष
भन्दा भन्दै पनि व्यवहारमा बाध्य भएर अस्पष्ट

रूपले भएपनि कुनै ग्रूपमा टाँसिन पुगेका हुन्छन्, ठूला माछाले साना माछालाई निलेक्छै सासाना राष्ट्रहरू शक्तिराष्ट्रको पेटमा अनायास पुगेका हुन्छन् । यस्तो विकट परिस्थितिमा पनि नेपाललाई पहिलेदेखि स्वतन्त्र राज्यको श्रेय प्राप्त भए जस्तै अहिले पनि गूटनिरपेक्ष असंलग्न राष्ट्र तुल्याइराख्न सक्षम भएको नेपाल-युद्धको संभावनाले गर्दा समयमा नै मानवमात्रको कल्याणको कामना गरी नेपालका महाराजाधिराज सरकारबाट नेपाललाई विश्व समक्ष शान्तिक्षेत्रको जस्ताव आगाडि राखी नेपाल नाई शान्तिक्षेत्र तुल्याउने घोषणा गरिबक्सेको हो ।

मानिसहरू विकसित राष्ट्रको नाउँमा निकै सम्बन्ध र सम्भिताको उच्चशिखरमा पुगेर अमर्णथ शक्तिको मालिक बनेका हुन्छन् । तिनीहरूले पनि शान्तिकै खोजी गरेका हुन्छन् । जर्तसुकै खचं गरोस् जति सुकै प्रयास गरोस् तिनीहरूले शान्ति प्राप्त गर्न सकेका हुँदैनन् किन भने आज शान्ति सन्धिमा हस्ताक्षर गर्नु त भोलि नै शान्तिको उलझ्न भएर अशान्तिका लहर उठेका हुन्छन् । तिनीहरूको अन्तस्करणमा वास्तविक शान्तिको इच्छाको सत्ता स्वार्थमय शान्तिले छाएका हुन्छन् । मुख र सिद्धान्तमा जतिसुकै शान्तिको बयान भएपनि जबसम्म व्यवहारमा शान्तिको बायं हुँदैन तबसम्म विश्वले चाहेर पनि शान्ति वास्तविक रूपले पाउन सकिँदैन ।

हिमयुग पाषाण युगदेखि लिएर संसारमा विकासको लहर चल्दैआएर आज विकासको नाउँबाट नै अणु परमाणुको आधारमा देशमा

शान्ति कायम हुने धारणा व्यापक भएर विश्वका शक्ति राष्ट्रहरूमा प्रशस्त परमाणु शक्तिस्वको भण्डार राख्ने होडबाजी चलिसकेको छ । भावनाको फरकले गर्दा मानव कल्याणकारो भौतिकतत्वलाई समेत विनाश र विद्धिसकारी तत्वमा परिणत गर्दैछन् । प्राणलाई बचाउने तत्वलाई पनि यसतर्फ नलगाई नियन्त्रण र शोषण गरेर विकासको नाउँमा जनविधिसकारी पदार्थको निर्माण गरिन्छ ।

वास्तवमा विकास भनेको मानव समाजमा आवश्यक पर्ने आवश्यकताको पूर्ति र समस्याको समाधानको निम्नि गरिने आवश्यक प्रकृया हो । साथै मानव समाजको नैतिक आर्थिक र संस्कृतिको उत्थान अनि पतनको चिन्ह पनि हो । फेरि विकास एक महान् शक्ति पनि हो जुन शक्तिनाई विकसित राष्ट्रहरूका महामानवहरूले बहुजन हिताय, बहुजन सुखाय र आदि मध्य अन्त्यसम्म कल्याणकारी पथमा प्रयोग गरेको खण्डमा विश्वशान्ति अवश्य हुन सक्छ । परन्तु ती शक्तिराष्ट्रका नेताहरूले क्षुद्र स्वार्थको बशमा परेर त्यसको विपरीत आपनै स्वार्थ पूर्तिको साधन तुल्याइएको खण्डमा विकासशाल राष्ट्रले चाहेर पनि त्यस शक्तिलाई विश्वशान्ति कायम गर्ने क्षेत्रमा अगाडि बढ्न चाहन्छन् त सर्व प्रथम आपनो राष्ट्रलाई स्वावलम्बनमा खडा हुन सक्ने क्षमताका साथै नैतिकतापूर्ण आदर्श निर्माण गर्नेतिर लाग्छ । सोही अनुसारको व्यवहार व्यापकरूपमा फैलाउँछन् आफै राष्ट्रिय साधनद्वारा भएको देशको विकासमा गौरव मान्दै, आकारको देखासिखी गर्ने बानिलाई हटा-

उद्धन् र शान्तिको सुगन्ध आफ्नो राष्ट्रवाट
क्रमशः विश्वमा पु-याई विश्वको आदर्श
बन्द्धन् ।

यस्तै किंविमले मानवहरूको निमित्त नैतिक-
पूर्ण जीविकोपार्जनको निमित्त कृषि उत्पादन
भूसंरक्षण, बन संरक्षण, स्वास्थ्योपचार नगर
ग्राम सुधार शिक्षा आदिको समुचित विकास
हुँदैगएको खण्डमा एक राष्ट्रले अर्को राष्ट्रको
भय त्रासमा मात्र नपरको खण्डमा त्यो विकास
विश्वशान्तिको निमित्त योग्य विकास हुन सकि-
न्छ । यसको विपरीत शक्ति संगठनको लक्षण
लिएर शस्त्रास्त्रको उद्योग अनुसन्धानको तीव्र
आकांक्षा र शक्ति नै शान्तिको साधन हो भन्ने
सिद्धान्त मानेसम्म र्यस्तो विकासले विश्व
शान्ति कदाचि हुनेछैन ।

वर्तमान युगमा विश्वशान्तिको नारालाई
सफल गर्ने बाटो भनिकन शान्ति नायक भगवान्
बुद्धद्वारा प्रतिपादित पञ्चशीललाई मुख्य आग्राह
मानेर एकराष्ट्रले अर्को राष्ट्रप्रति मैत्रीपूर्ण
व्यवहार गर्ने कबूल गर्दै कूटनैतिक सम्बन्ध पनि

राख्ने गरेका छन् । तर सिद्धान्त र व्यवहारको
बीचमा स्वार्थपना ईर्ष्या र अभिमान गन्त्वा यो
आधार परालको भर भत्ते क्षेत्र सशक्त आधार
हुन सकेका छैन । एकतिर निशस्त्रीकरणको
प्रस्ताव राष्ट्रहरू त भित्रभित्र अनेक परमाणुयुक्त
क्षेत्रपास्त्रहरूको भण्डार अदै गरेको हुन्छ । जब-
सम्म आफू सत्यतामा अडेको हुदैन तबसम्म
आफ्नो प्रस्तावप्रति अरु राष्ट्रले विश्वास गर्ने
पनि सकिंदैन किनभने आजको विज्ञानको विका-
सले कहाँ कसले के गरिरहेछ भन्ने कुरा कहाँ
छिपेको हुँदैन । जुनबेला सत्यको आडमा खडा
भएर शान्तिको निमित्त आव्हान गरिन्छ सत्य-
मूलक कृयाकलापको विकास हुँईजान्छ अनिमात्र
यथार्थमा विश्वशान्ति सम्भव हुनेछ । सम्भव-
मात्र होइन चक्रवर्ती राज्यको समय फै सर्वत्र
नैतिकतापूर्ण विधान बनी कोहीदेखि कोही
डराउनु नपर्ने आफ-आफ्नो विकास कायं निर्बाध
रूपले प्रगति हुँदै वसुधैव कुटुम्बको सिद्धान्त
अनुसार विश्वशान्ति हुन सक्नेछ ।

आजीवहमकशील

१. परत्राणी हत्यागर्नुवाट विरत हुनु ।
२. परधन चोर्नुवाट विरत हुनु ।
३. परस्त्री तथा रक्षावाट मुक्त नभएका
युवतीहरूसँगको सहवासवाट विरत हुनु ।
४. चुक्ली गर्नुवाट विरत हुनु ।

५. कडा शब्द प्रयोग गर्नुवाट विरत हुनु ।
६. कूठो कुरा गर्नुवाट विरत हुनु ।
७. निरर्थक कुरा गर्नुवाट विरत हुनु ।
८. मिथ्या आजीविकाद्वारा जीविका गर्नुवाट
विरत हुनु ।

सिद्धार्थको गृहत्याग सम्बन्धमा

—इन्द्रनारायण मानन्धर

आनन्दभूमिको वर्षे १५ अंक. ८ मा प्रकाशित
सिद्धार्थको गृहत्याग सम्बन्धमा अर्जुन पाखिनजीको
प्रतिकृयाको क्रममा र वहाँको जिक्रिर अन्त्यमा “ यदि
विरोध ने गर्नु छ भने र बुढिले भयाउँछ भने डा. अम्बेडकरको, आनन्द कौशल्यायको, साइट डेविड्सको र
फाडर वालन्सको विरोध गर्नुपर्छ जुन ज्यादै सराहनीय
कार्य हुनेछ । ” मनी वहकाउदै लेखेकोलाई नै सर्वोप्रथम
लिएर आपनो मन्तव्य स्पष्ट पार्न चाहन्छु । अत्ति विशेष
लाई लिएर म कसंको पनि विरोध गर्न चाहन्न । डा.
अम्बेडकरको पुस्तकमा लेखेका संपूर्ण विषयहरूको खण्डन
गरेको पनि होइन । सिर्फ सिद्धार्थ गौतमको गृहत्यागको
कारण रोहिणी नदीको पानी सम्बन्धी विवादमा कोलि-
यहरूसँग युद्ध ने गर्ने तथा सो को लागि २० वर्षदेखि
५० वर्षसम्मका शाक्य पुरुषहरू अनिवार्य रूपमा
सेवामा भर्ति हुनु पर्ने भनेर सेनापतिको पक्षको निर्णयमा
सिद्धार्थ गौतम एकलै मात्र विरोध गरेकोले सिद्धार्थका
पिताको सम्पत्ति जफत गर्ने घम्की सेनापतिले
दिएको कारण सिद्धार्थ तसेरे आफ्नी परिवारसँग पनि
सर सल्लाह मिलाई गृहत्याग गरेको भन्ने स्व. धर्मा-
नन्द कोसम्बी र स्व. डा. अम्बेडकरको तर्कलाई लिएर
भि. लालबहादुर तुलाधरले सिद्धार्थ गौतमले चार

निमित्त देखेको कारण गृहत्याग गरेको हैन भनी लेखे—
कोमा विश्वास लाग्न नसकेका कुराहरूमध्ये सात
कारणहरू छुट्टा छुट्टे उल्लेख गरी चार निमित्त २६
वर्षको उमेरसम्म सिद्धार्थ गौतमले कहिल्ये देखेको थिएन
र ? भन्ने लाई लिएर पहिजे पहिले वहाँले देखेको भए
पनि हामीले दैनिक जीवनमा देखिआए सरह मास—
चक्खुले मात्र देखेको, कानले मात्र सुनेको, अनुभव
गरेको काम मार्फत अनुभव गरेको जस्तो मात्रको
थियो । त्यसरी पहिले देख्ने गरेको र गृहत्यागको कारण
बन्ने किसिमले चार निमित्त देखेकी अवस्थाको देखिए—
मा आकाश जमीनको अन्तर छ । गृहत्याग गर्न लाम्डा
वहाँको ज्ञानचक्खुले इन स्पष्ट हुनेगरी चार निमित्त
देख्यो जसले गर्दा वैराग भावको ज्वालामुखी फुट्यो ।

गृहत्याग गर्न हतार मानेर गृहत्याग गरे भनेर पुस्ट्याइ
गदै आफ्नो विचार धर्मकीर्तिको पूर्णाङ्क ३१ मा प्रका-
शित लेखद्वारा व्यक्त गरेको सम्म हो । त्यसलाई
पाखिनजी विरोध ठान्हुङ्क्य भवे छीक छ ढानोस् ।

रोहिणी नदीको पानीको विवादको कारणले सिंधार्थले गृहत्याग गरेकोमा सहमत जनाउने भद्रन्त आनन्द कोशलत्यायन र डा. डी. आर जाटब पनि हुन्, उक्त

कारणलाई मान्नी भारतमा ७ करोड बीद्रहरू भएको
अनुमान, नेपालमा हाल १००० र भविष्यमा एक
करोड पनि हुन सक्नेछ भन्दै पाखिनजीले बर्मा, थाइ-
लैण्ड आदि देशका बीद्रहरूले सिद्धार्थको गृहत्यागको
मूल कारण चार निमित्तलाई मान्दैमा हामीले पनि
मान्नै पर्ने कुनै अनिवार्यता छैन भनेर लेख्नुभएको
रहेछ । रोहिणी नदीको पानीको विवादले गृहत्याग
गरेको कारण मान्ने भन्ने वहाँको अनुमानित संख्या
बारे मेरो भन्नु केही छैन । चार निमित्तको कारण
वहाँले मान्नै पर्छ भन्ने मेरो जिकिर पनि होइन ।
स्वविवेकको कसीमा लगाएर जाँच्दा जाँच्दै सही ठहरियो
भने मात्र स्वीकारे हुन्छ । यहाँ चित नबुझेको कुरामा
आफ्नो विचार व्यक्त गरेको सिर्फ चार निमित्तका
कारणलाई मानिआएकाहरू अलमल नहोउन् भन्ने खातिर
यथार्थता पुष्ट्याइ गर्न प्रयास गरेको छ ।

पाखिनजीले “बुद्धको जीवनीसँग सम्बन्धित प्राचीन
र ऐतिहासिक सामग्रीहरू दुर्लम भएको छ जुन जीवनी
हिजो आज पाइन्छ त्यो उत्तरकालीन र श्रद्धाप्रधान
छ ।” भनेर पनि आफै लेखुदुन्छ साथै बुद्धकालभन्दा
झण्डे २४०० वर्षपछि स्व. धम्मानन्द कोसम्बी र स्व.
डा. अम्बेडकरले गृहत्यागको मूलकारण रोहिणी नदीको
पानीको विवाद हो भनी लेखेको तर्कलाई बुद्धको जीवन-
काल नजीकको प्रमाणित लेखोट जस्तो गरी प्रस्तुत
गर्न खोजेन्हो मात्र होइन हिजो आजमात्र निस्केको उक्त
तर्कलाई परंपरागत मान्यता भन्नौ स्थापित गर्नाई
चार निमित्त देखेर गृहत्याग गरेको भन्नै व्यहोरालाई
अन्धविश्वास र अन्धमत्किमी लागेकाहरूको धारणामात्र
हो भनेर पाखिनजीले गरिराखेको जिकिर ठीक वेठीक
पाठकवर्गहरूले आफै विचार गर्नुपर्ने विषय हुन

आएको छ ।

पाखिनजीले पहिलेको प्रतिकृत्यामा प्रमाणको रूपमा
प्रस्तुत गरेको मुत्तिनिपात अटुकवग्नको अत्तदण्ड सूत्रमा
रोहिणी नदीको पानीको झगडा र सेनापतिको धम्कीले
सिद्धार्थले गृहत्याग गरेको भन्ने कुनै उल्लेख भएको
देखिदैन भनी टीका टिप्पणी भैसकेपछि सो उल्लेख
न भएकोमा वहाँले सहमति जनाए तर “छटपटाइरहेका
मानिसहरू अथवा बेचैन मानिसहरूलाई देखेर” भन्ने
हरफलाई वैराग्यभाव जागेको सकेत हुन सो को अर्थै
लडाइँ झगडा हुनलागेको र मेनामा भर्ती हुनुपर्ने कुरा-
को स्पष्ट संकेत पाइन्छ भनी सिद्धार्थको गृहत्यागको
मूल कारण चार निमित्त नभएर रोहिणी नदीको पानी-
को झगडा नै हुनुपर्दछ ।” भनी लेखेको ले सो अडकल
लगाएको भन्ने स्पष्ट हुन आउँछ ।

सिद्धार्थको अभिनिष्करणको सूत्रपटिक र विनय
पिटकमा चार निमित्तको उल्लेख गराउनाले सो प्रसग
बनावटी सिद्ध हुन्छ भन्ने आदि पाखिनजीको दावीको
प्रत्युतर मा “बुद्धवंश (नालन्दा देवनागरि पालि-
ग्रन्थमाला सुत्त पिटके खुदक निकायेन अपदान (२)
बुद्धवंश चरिया पिटक पालिको पेज ३८० गाथा
संख्या १६ मा भगवान् बुद्धका गृहत्याग सम्बन्धमा
निम्न व्यहोराको देशना उल्लेख भएको देखिनाले सो
प्रस्तुत गर्दछु-

गाथा संख्या १-

“निमित्तं चतुरो दिस्वा, अस्सयानेन निक्षिप्ति ।

द्वब्बस्सं पधान चारं अचरि दुक्कर अहं ॥

“चारनिमित्त देखेर अश्व साधनद्वारा निस्क्रमण गरें ।

६ वर्षसम्म मैले प्रधान चार नामको दुस्करचर्या
गरें ॥”

उक्त व्यहोरावाट सिद्धार्थ गैत्रम चार निमित्त
देखेर नै गृहत्याग गरेको प्रमाणित हुने र पुष्ट्याइ दुने
व्यहोरा पाठकवर्गको सामू राख्न चाहन्छु ।

सिद्धार्थ गौतमको प्रतिष्ठानि र जीवनका अन्य घटनाहरू प्रति पाखिनजीको शंका र डा. गोविन्द चरण पाण्डेले बुद्धको जन्म कालीन आश्चर्योदभूत धर्मको कथा-हरूलाई प्राचीन मान्य सकिदैन न त असित ऋषिगो भविष्यवाणीलाई न ऐतिहासिक भव्य सकिन्छ भनी लेखि राखेको व्यहोरा उल्लेख गरेको सम्बन्धमा जब-सम्म (१) पारिता धर्म (२) कर्म र विपाकको स्वभाव धर्म (३) मानसिक शक्ति र त्यसका सहयोगी धर्महरूको कारणवाट ने प्रसल वा खराब, साधारण वा अचम्पको घटना हुने कुरामा विश्वस्त हुँदैन, तब सम्म बुद्धधर्ममा र बुद्धधर्म सम्बन्धी घटनाहरूमा शंका तुरून्त हुन सकदछ तर सो को विश्वास गर्ने जुगान जुग लाग्न अनि सकदू भन्ने मेरो विचार पुनः व्यक्त गर्दछु ।

केटाकेटीहरू बाटो र लाटो जन्मने आमा बाबुले सेवन गर्ने आहार, औषधी र उनीहरूको आचरणमा भर पर्ने भनी लेखेर आमाबाबुको पश्चलाई मात्र पाखिनजीले हेनु भएको रहेछ । जन्मने बच्चाको कर्म संस्कारमा ध्यान दिएन अथवा कर्म-संस्कारमै विश्वास न गरेको हो कि जस्तो लाग्यो । एउटै आमा बाबुवाट विभिन्न आकार प्रकार, विचारका र विभिन्न बाटो लाग्ने सन्तान जन्मन्दा मात्र होइन, जुम्ले पनि एक नास विचार र आचरण गर्ने नभै थरीथरीका विचिवताको बारे खोजेको कारण पत्ता लगाउन नसकेपछि कर्मसंस्कारको आधार लिनुपर्ने भै रहेको बारे पहिले व्यक्त गरिराको मेरो विचार यहाँ अफ स्पष्ट पार्न चाहन्छु ।

मैले कालो चश्मा लगाइ राखेको जस्तो सम्झनुभै सो उतार्न पाखिनजीले सल्लाह दिनुभएकोलाई कालो रंगको चश्माले रंगमा मात्र असर पार्दछ तर विषय

वस्तुको अस्पष्ट र स्पष्ट हुनेमा फरक पार्दैन । वरु आँखालाई पावर मिल्ने चश्मा र फोकम मिलेको लेन्स-बाट मात्र विषयबत्तु स्पष्ट हुने अन्यथा अस्पष्ट हुने तथ्य बोध गराउँदै पाखिनजीलाई विषयबस्तु स्पष्ट हुने तर्फ लाग्न सल्लाह दिन्छु ।

अभिधर्म विटक बुद्धबचनहै, के को आधारमा विपिटक भनेर लेखेको? जब विपिटक नै गलत ठहरिले अवस्थाछ भने त्यसको भाव व्यक्त गर्ने अर्थकथा सही हुनेत कुरै आउँदैन भन्दै पाखिनजीले आचार्य नरेन्द्र देवको “बौद्ध धर्म दर्शन” पुस्तकको पेज ३७ हेँ मलाई सल्लाह दिएकोले सो पेज हेर्दा पहिले “टेपिटक” शब्द प्रयोग थिए, पछि अभिधर्म समावेस भै “विपिटक” भएको भनी उल्लेख भैराखेको देखाउन चाहेको जस्तो लाग्यो । सोहो बौद्धधर्म दर्शन पुस्तकमा लेखकको दुई शब्द भनी आचार्य नरेन्द्रदेवले अभिधर्म ग्रन्थ बडो मह-त्वको छ । सोको अध्ययन बेगर बौद्धदर्शनको क्रिमिक विज्ञासमा राङ्गो ज्ञान हुँदैन भनेर अ पनो विचार स्पष्ट पारिराखेको छ । बुद्धले जाति जरा, व्याधिमरणबाट छुट्कारा पाउने उपाय पत्ता लगाएको हुँदा पछिको आचार्यहरूले सो साँग मिल्दो जुन्दो हुने गरी अरु कुरा थयेको हुनुपर्छ भन्ने पाखिनजीको शंका पनि बहाँले नै हेनुस् भनी सिफारिस गरेको बौद्धधर्म दर्शन पुस्तकको पेज ५ मा निद्वार्थ गौतम संसारको शुक्लेखि विरक्त भै परमार्थ-सत्यको खोजमा एक दिन गृहत्याग भरे भन्नै बहोराको साथ “अ लार-कालाम” — कहाँ गई बहाँसँग सिद्धार्थ गौतमले जरा- मरण-रोगबाट सत्त्व कसरी विमुक्त हुँच भनी सोधेको कुरा पनि उल्लेख भएबाट सो शंका नरहनु पर्ने हो ।

मुसलमानी आक्रमणे नालन्दा विश्वविद्यालय तहस
तेहस पाई ध्रुसलीरापटकहरू लगायेत् रुम्भुजून बिहू
ग्रन्थहरू त्वंसबेलम् नैनाश भैरवी हुत् रुम्भुद मानाम् बुद्धुकी
बिहूकहरू नैलहृदाविश्वविद्यालयमार्सिवाय अर्च कही
नैमध्येकम् जीरो ठासीहालसरम् रहको प्राणिटकम् उल्लेखित
बुद्धवचम् छुस्वीमापांविमिजिकर्त् राशका इमेकम् सज्जस्ति
स्त्रायाम् अर्तः वर्षाहूको द्विहृष्टम् रुम्भुमिष्टम् कारण-
क्षिल्लिहृष्टविश्वकाम् फैनेऽसीवी भैरवीर्दिहृष्टस् रुम्भु अन्धश्रेष्ठी
भैरवीर्दिहृष्टप्रस्तुत्तेएको देखनुम् एकाहाला विश्वविद्यकको
प्राणिहृष्टविश्वकाम् बुद्धुले दर्शनहैका बिहूटोम् हपाहिला
चौलन् सक्ति विभ्राम्य विश्वासम् नैलम् कोरहीला विजेका अनेक
दुड्विहृष्टविश्वकाम् बुद्धुको द्विहृष्टम् नैलम् कुम्भम्
कुम्भम् दुड्विहृष्टम् दिविश्वयम् नैलम् कुम्भम् नैलम् द्विहृष्ट
लागेन निश्चय यसम् नैलम् कुम्भम् द्विहृष्टम् दिविश्व
निश्चय द्विहृष्टम् दुड्विहृष्टम् नैलम् दिविश्वम् द्विहृष्टम्
मावका हुन्छ। शकाल नैलम् कोरहीला द्विहृष्टम् दिविश्वम्
दुड्विहृष्टम् दिविश्वम् दुड्विहृष्टम् नैलम् दिविश्वम्
ओउछ तर शकाल सही निषेद् यसम् नैलम् दिविश्वम्
- हम छिन छिन छिन छिन छिन छिन छिन छिन छिन
मात्र राख रहन्छ। हनेत भर्गवान् बुद्धवान् जीवनकलिमा
करम् किमिहृष्टम् दुड्विहृष्टम् दुड्विहृष्टम् नैलम् दिविश्वम्
नैलम् दुड्विचनमा शका गन देवदत जस्ता थिए मन यसमा
डाङड डाङड हिन्द राम्प राम्प राम्प राम्प राम्प राम्प पनः
भव कही छन।

ਕਿਲੀਪ ਵਾਹੁ ਰਿਗਾਮ ਅਨ ਸਿਦ ਨਿਆ ਇਤਿਹਾਸ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਂ ਬਿਆ ਨਿਹੁ ਰਿਤਸੀ ਅਥ ਚਿਤੁ ਜਾਣਾ
ਨ ਨਿਵੰਧੁ ਰੀਖ ਰਾਂ ਵਿਨਾਈਪ ਇਸ ਛੰਗਹੁ ਰਿਤਿ
ਕਿਨਹੜੁ ਨਾਂ ਸੁਝੁ ਮਿਸ਼ਨ ਸੀਮੀਨੀ ਨਿਸ ਚੁਹੁੰਕੁ
ਨ ਕਾਨੀ ਭੀਡ ਛੁ ਤੰਤੀਆਰ ਸਾਂਤਪਥ ਕੋ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ
ਇਸ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੇ ਏਕੁਮੰਨ ਕੁਰੰਜਾਣ - ਇਸਦਾ
ਗਿਆਂਹੁ ਇਕ ਇੱਕ ਜਾਹੀਕਾਨੀਆਂਦ੍ਰਾ ਤੇ ਜਾਂਨੀਕਾਵੀਂਦ੍ਰਿ
ਚਿਤੁ ਕਾਨੁ ਕੁਆਨੀਮਾ - ਅਕਲ ਲਿਹੈਕਾ ਲਮਹਾਂਗ ਬਾਹਮਾ
ਤਾਫ਼ਾ ਛਲਕਹਾਰਾ ਨੀਮਗਰੂਹੀ ਹਿਲਕੀ ਨਿਸ ਛਨ੍ਹ ਕਮੁਕੀ
ਸਚਚਾ ਮਾਰ੍ਗ ਵੇਖਾਈ ਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇ

मंले विश्वास गरेको त्रिपिटक कहिरेको हो ? स्पष्ट
मै भएन भनी पाँचिन जीले लेखिमा ५०० अरहन्तमि मिथुहरू
मै लौ मै बुद्धका उपदेशहरू अथवा बुद्ध वैचन सर्वप्रथम
लिपिबद्ध भएको विलामा बुद्धका उपदेशहरूमा अधिरित
निरुप भएको पालामा क्षमतामा अधिरित
पालामा क्षमतामा अधिरित हुन् । अरहन्त भेसको का आय-
निम छन्तीमा हमेस्त्रियामा पुद्गलहरूमा राग, द्रष्ट, माहिका जरोसम्म पनि उखेली
-हात । प्राचीनमा छिपए छाड्ने अधिरित हुन्नी अनुशय कलेश समेत निरोध भ सकेको हुने हुदा वहाँहरूले
किंकारी ३८ (१) मै ३८ (१) अनुशय कलेश समेत निरोध भ सकेको हुने हुदा वहाँहरूले
सत्य कुराको एक अक्षरसम्म पनि लुकाउदन तथा
सत्य कुराको एक अक्षरसम्म पनि लुकाउदन तथा
त्यसमा अनर्थ हुने गरी एक अक्षर पनि अधिरित भन्ने मेरो
१८ शिखाइ । अभिनव भाषणमा तापामात्र स्पष्टपूर्ण विचार पनि
विचार पनि : स्पष्ट पान चाहन्छ । भन्ने आनन्द इथविर
प्रति अरहन्त भ सकेपछि मात्र संगायनमा भाग लिएको
करा पनि स्पष्ट गुरुङ । यस सम्बन्धमा आफान स्वतन्त्र
प्राप्ति भावाहूँ । १८ शिखाइ । अभिनव भाषणमा तापामात्र स्पष्टपूर्ण विचार व्यक्त गरेको व्यहोरा अवगत गराउदै “अहकी
भार तपरी ज्ञानमा भरपूर गर्नु भएमा बुद्धधर्मको विका-
लाहूँ प्राप्ति भावाहूँ । १८ शिखाइ । अभिनव भाषणमा तापामात्र स्पष्टपूर्ण विचार कोटि तेवा पुर्वके थियो” भनी पाँचिनजीले शिक्षा
दिने गरे जस्तै वहाँले आचरण पनि गरेर अहको तर्कमा
भार तपरे गरे अति उत्तम हुने देखदछ ।

ੴ ਬਾਬਾ ਮਾਤ ਕਈ । ਪਿਸਾ ਰਿਵੀ ਕੀ ਰਿ ਵਿਗਿਆ
ਡਿਜ਼ੱਸ਼ਨ ਦੀ ਤੁਲਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤ ਏਕ ਲਾਗੀ
 ਆਖ ਕਹ ਸੀ ਲੰਘੁ ਰਿਹਿ ਭਲਾਕਮੇ ਅਖੋਠ ਰਿਵਾਨ
 ਕਿਾਨਕਾਂਥੀ ਟ੍ਰੈਕ ਰਿਹਿ ਰਿਫ਼ੁ ਰਿਵਾਨ ਤੁਲਾਵਾਂ ਦੀ
 ਠਾਂ ਠਾਉਮਾ ਪ੍ਰਾਣੀਮਾਤਰਮਾ
 - ਰਿਵਾਨਸ਼ੁਮਕ ਛੀਪਾਂਕ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਕਿਦੀਓ ਰਿਵਾਨ
 ਅਧ੍ਯਾਤ ਆਕੂਲਾਇ ਜਾਵਨ ਮਰ |
 - ਸ੍ਰੀ ਕਾਵਿ ਰੁਹੀ ਰੀ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ
 ਪੱਚਸ਼ੀਲਕ ਮਹਾਮਨ ਭਾਏਕਾ
 । ਝੁਣਾਕ ਨਿਆ ਰਿਗ ਰਿਹਿ ਰਿਹਿ ਰਿਹਿ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ
 ਬੁਢੁ ਪੱਦੇ ਰਿਵਾਨ ਵਿਸ਼੍ਵਿਪਿਤ ਭਾਏਕਾ
 ਸੁਹੁਮਸ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਲਿਕ ਲਿਕ
 ਵਿਮਨ ਜਾਨਰਾਸਿਮਾ
 ਲਿਕ ਡੀ-ਕਾਂਕੁਲੁ ਬੁਕੀ ਕੰਦੀਨਸ ਲੰਘਿ ਹੀਆ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ
 ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ ਰਿਵਾਨ

सिद्धार्थ सैतमने यह व्यापक गतेको तका सफ
स्वयं बुद्ध भैसकेपछि काफै हो अनेको कुर्सो अहम
ब्रह्म सुन्नतम् तथा स्थापनागरि एको लक्ष्य
भाषणको चाठमा खड़गम तको संक्षिप्ती अर्थ यस्तु
अ-प्रिय छ कीम (प्रिय छ) याह माझ ज्ञान
१. उमी शहर ज्ञान र लालादो साहियो इनकमरी
उठाए रास्ताको द्वारा आनिसहरु लक्षणी अवधार,
आज
प्रसाद लेड्डखन्ना हेर भलाई लक्षणी
उमी कसही उरुसंप्रभयो त्वय मर्तभन्दु कुह रहा
-रु अथवाधिको पालीमाझे करी माला लक्षणा ताँह
मिछ छन्। रथापश्चो नै एकत्रिकोसि भवित्वीव गाहेर
चुप्रेजाहरुन छेटपटाइ रहेको त देखेहास मेरो
(४ अर्थात् करणमा भय उत्पाद अयो) याह तिजो
३. चरातर जगत् । असारी रही लाम्पमेरा । त्रिवै
हाम्पदिशीहरुकाँपाह थालेको जित्तो हालगयो ।
-५ अश्रियको लपणि निर्भय ठाउँकाही चपाइएन
लम्प किनेहने अल्पसम्म थेकिं जानकामीपरिवर्तन
जान विरोध भरिरहेको दिखेर भलाई न्नावक
हिं लाग्यो । तरही दामासि नीमास रिए न
-लीहासी जातेक अझैठलकथामेह प्रीटा मसहो
-कथाम पति छिन्न रोमिहिणी न्नदीको मापानीको
(मागिन्जाक्यारु कोलियहरुको छाँडा सिक्के) भैरहु
न्थ्यो । एक पल्ट ती दुबै थरीका सेनाहरु हथि-

। ਪ੍ਰਕਾਰਿਣ ਲਾ ਹੰਸਭਵਤੀ ਵ ਹੀਮ । "ਗੁਣੀ ਕਿ
ਲਾ ਚਾਮ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਮ ਸੰਸਾਰ ਵੱਡ
ਕਿਉਂਚਿਓ ਸਮਾਨ ਰਿਸਾਂ ਕਿਉਂ ਚਾਮ ਸੰਸਾਰ
ਇਕ ਲਾਮ ਚਾਮ ਕਠਿ ਰਾ ਤਾਫ਼ਲੀਮ । "ਗੁਣੀ
ਗੁਹੜੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੇ ਵੇਖੀ ਅਧਿਕ ਸੁਧਾਰ

- ब. आ! कनकद्वाप
मच्छर निष्ठु डाफ़ भक्तीप्रभीं कर्णा

-ନେଟ୍‌କୌଣସି ଉତ୍ସାହରେ ଏ ପାଞ୍ଜଳୀ

यारहरु मिरेराख्यस्त ठाँचूँ बहु लहड़क जूकै सेतुध जम्मा
भुमि पूर्व कुदै देखे रुग्नीग्राम्यो एषुकलेऽप्यर्थां गाइकद
दुवै थरीलाई मुत्तको उपदेश मिकने आसन्नुभयो ।
यस मुत्तको विविति सा निचोडा के, मिको अने शस्त्र
ग्रहणके भक्तिसंबंध विविध ग्रामप्राप्तक गर्मा स्थानिदेन ।
अतः शास्त्रात् निवृतिविहृते संघैको लाप्ति स्वी-
कार एवं लक्षणका अनुरोधोऽपि तप्तमीमुलयः (गोपा रुक्मि-
-२१) ॥ १८ ॥ निवृति कुर्मित ग्रामप्राप्तके रुक्मि प्राप्तक
वरदको ग्रामप्राप्तके ग्रामप्राप्तको ग्रामप्राप्तक

बुद्धका प्रब्रज्यावार सुतनग्रातका पव्वजुन्
सुतमा गथाहरु छन् । त्यस्त मजिकूप कीय-
मा पनि छन् मन्दिरे कुट्टी कुट्टी कुट्टी
भन्नहुन्द्य है अगिवस्सन्,
सम्बाधि ज्ञान हुनु भन्दा अगाडि न गहस्थाश्रम
संकुरित वातिवरणमा छु भन्न प्रब्रज्या खुला
होइमा छु । गहस्थाश्रमा बैतेर अत्यन्त महर-
पूर्ण ऐक परिशुद्ध ब्रह्मवेयकी आचरण गनु
सम्बिक्ष छन् अतः मन्डिर गश्च ओं काषाय-
वस्त्र लगाइकत वरेवाट हिन्दु न श्रीपश्चिम
दिविन्द्य । । चक्रांचल हामि छिप्प शु
चिप्प गाल छिप्प आउ छिप्प लालू छात्राउ
त्यस्त कैलस्त्रिय सिस्त्रिय सुतमा पुर्णि उक्त
वर कुराको न्यलमः प्रव्याप्त्यस्त्रिय पनि दिल्लपको छिप्प
भगवान् बुद्ध भज्जुन्द्य हेत्तिक्षुहरु ! सम्होपेष्ठि
ज्ञान हुनु भन्दा अगाडि जब म बोधिसत्त्व थिए हुन्द्य
म स्वयम जन्म-धर्म भएर नाता कुट्टम्बहरुमा फैसे-

को थिए । अर्थात् म यिनीहृसंगै सुख खोजदथें । स्वयं जराधर्मी भएर, व्याधि धर्मी भएर एवं मरणधर्मी भएर शोक धर्मीको रूपमा घुमीरहेको थिए । पछिवाट यो ठीक भएन भन्ने कुरो मनमा लागि सकेपछि तै मैले निर्वाण पदको लागि खोजी गरें ।

उपर्युक्त अभिव्यक्तिहृवाट बुद्धले प्रब्रज्या लिनुका ३ कारणहरू देखिन्छन्—

१. आफन्तहरूको लडाइँ, कुगडा
२. घरको वातावरण (दार्शनिक दृष्टिकोणमा) दूषित देखिनु ।
३. स्वयं जन्म, जरा, मरण, व्याधि र शोक-सित सम्बद्ध भएता पनि आसक्त न हनु ।

एवं ब्रैचिस्त्व हनुको (त्यस्तो अवस्था-को लागि) पृथग्भूमिमा उनी प्रब्रज्जित हुन सक्ने संभावित प्रक्रियामा जन्मेको कारणले उनी विरक्तिनुमा कुनै सनदेह थिएन ।

त्यस्तै, उक्त तीन कारणहरूमध्ये शाक्य र कोलियहरूको द्वन्द्वको कारणलाई पनि सबभन्दा बढी महत्व दिएको पाइन्छ । उक्त कारण के संदर्भमा पछिवाट हामीले “मध्यम मार्ग” सम्झनको लागि सजिलो उपाय पत्ता लगाउनेछौं । तर, बौद्धधर्ममा बुद्धले—बूढो, रोगी, मृतक र साधु यी ४ थरीका मानिसहरू देखेर तै विरक्ति-एर भएको मात्र चर्चा गर्दछन् । शुद्धोदन महाराज स्वयंले खेतीको रोपाइँको लागि वर्षेनि “कृषि दिवस” मनाएर वाली लगाउने गरिरहेको बेला बुद्धलाई पनि खेतमा लग्ने उनको वाल्य-कालको घटना धेरै पुस्तकहरूमा उल्लिखित छन् ।

उसै बेला वालक सिद्धार्थ गौतमले एउटा रूखमुमि ध्यान गर्दथे र उनले प्रथम ध्यान पनि प्राप्त गरेका थिए । यस प्रथमः ध्यानको परिभाषामा २६ विषय दिइएता पनि चिन्तना मैत्री करुणा, मुदिता र उपेक्षामा नै निहित भएको होला भन्ने धारणा रास्तदछ किनभने यीनै चार महत्वपूर्ण कुराहरू नै समाधिमार्गको साँचो (Key Point) हो ।

अतः रोहिणी नदीको पानीको विवादको कारण, चार किसिमका (बुढो, रोगी, मृतक र साधु) मानिसहरू देख्नुको कारण इत्यादिवाट पनि छट्टै अर्को यौटा कारण सिद्धार्थको गृहत्यागको सम्बन्धमा भन्न (उल्लेख गर्न) सकिन्छ त्यो हो—“बुद्धवाद” अथवा भारतमा समाजको स्थिर राख्न खोज्ने वैदिक कर्मकाण्ड । पूजापाठबाट वाक्ह भएर रहेका जनतालाई भुलभुलैयामा पारेर ब्रह्मज्ञानको प्रचार मै रहेँदा तत्कालीन शासकहरूलाई शान्ति यियो तापति आत्मवादको प्रतिरोध भौतिकवादमा आइरहँदा बदले पनि अभीतिक अनात्मवादको चिन्तना (प्रस्तुतिको लागि आदि बुद्धको प्रसंग पनि यथेष्ट छ) गर्नु अस्थाभाविक थिएन ।

उपर्युक्त विचार श्रृंखला तत्कालीन समाज र राज्यव्यवस्थाको वातावरण थियो । मेधावी सिद्धार्थ गौतमले गृहत्याग गर्नुको मूल प्रसंगत यिनको बैरागी मनोभावनाको जोडतोड नै थियो तापनि, सँवर्षको विकृति देख्न न चाहने शान्तिप्रिय व्यक्तित्वले पहिले पहिले पनि देखिसकेको भएतापनि उद्यान-दर्शनको सांरुमा हृदयको भिन्नी आंखाले समेत (मर्मकको अवलोकन)

बुढो, रोगी, मृतक र साधुहो अपरिमित दुर्दशा देखनु भएको थियो ।

जुन रात महाविनिष्टकमणको घटना हुने थियो उनी राजप्रासाद मै थिए । उनको लागि सुन्दरीहरूले बाह्य-गीतहरूद्वारा दिल बहलाउन कोशीश गरिरहेका थिए । तर, सिद्धार्थको विरक्त मन फर्केको थिएन । आखिरमा ती महिनाहरू पनि आकेर सुतेछन् । निद्रामा कोही चर्वंराईरहेकी थिई । कसेको मुख्यावाट न्याल (थुक) निस्किएहेको थियो । यस्तो देखेर सिद्धार्थलाई झन त्रिन लाय्यो र तल गइकन सारथि छन्दकलाई जगाउन गए । छन्दकले कथक भन्ने घोडा सजाएर त्याए जसमा सिद्धार्थ चढे । छन्दक पछि, पछि लाग्यो । दरवारका ढोकाहरू खुल्दैंगए । नगरको ढोकाबाट पनि बाहिर अनोमा नदीमा आइपुगे । त्यहाँ सिद्धार्थले आफ्ना रौं तलवारले खोरे । आभूषण छन्दको हाथमा दिइपठाए ।

सिद्धार्थको वियोगमा कन्थक घोडाले नदी छेउमै प्राण त्याग गरे । यो निदान कथाको सारांश हो ।

तर “अरियपरियेसनसुत्त” मा अकै कुरो लेखिएको छ । “सो खो अहं भिक्षुव्वे अपरेन समयेन अना गारियं पञ्चजि । ‘अर्थात् हे भिक्षुहरू, यस्तो विचार गर्दा मदैं कही वेरपछि’” यद्यपि म उस समयमा युवक नै थिए, मेरो रौं फुलेकै थिएन, भै तरुण अवस्थाकै थिएन, मेरा वा आमाले मलाई प्रबज्ञा लिन मनाही गरिरहनुभएको थियो औमु ज्ञारिरहेका थिए, म संचासी बनेर आए ।

स्मरण रहोस, उक्त प्रसंगमा सिद्धार्थको सन्धास ग्रहण देखि उनका परिवार अनमिज्ज थिएनन् ।

अतः उक्त आधारहरूलाई विचार गर्दै सिद्धार्थको गृह त्यागका कारणहरू भैरं थिए । प्रसंग बश लेखक अर्जुन पाख्निज्यूले पनि रोहणी नदीको खिचोलाको कारणले नै बुद्ध विरक्तिएका थिए भन्ने कुराको चर्चा गर्नु भएको थियो ।

पञ्चस सय वर्ष अगाडिको कुरा हो । त्यसबेलाका महासामन्तहरू धर्मको माध्यमद्वारा अत्याचारको व्यवहार गर्दथे । अतः उनी चाहीं यस अत्याचारको भूमरी-बाट उम्कै भन्ने मात्र भावना नभै लोकहितको लागि नै समर्पित होउँ भनेर लागेको हुनुपर्छ । अतः बुद्धले प्रतीत्य-समुत्पाद बथवा क्षणिकवादको पनि व्याख्या गरे । मानव मुक्तिको लागि प्रयास गरे ।

तर, यीटा मूल कुरो के हो भने बीदहरू अवधमाधम केरि अन्धविश्वासमा फैस्न लागेका छन् । अट्ठकथाको आधारमा भए नभएका बखानहरूको चर्चा गर्दै इतिहास धमिल्याईरहेका छन् ।

अतः बीद धर्मको मूल प्रवाहवाट पञ्चित खोज्दै आडम्बरमा विश्वास गर्न थाल्याँ भने सुनको बुधमूर्ति अगाडि प्रदीप पूजा गर्दै मौलिक बीदज्ञान एवं बोधचरितलाई धाराशारी हामीले नै पाईं जाने छौं ।

संघाराम भिक्षु तालिम केन्द्रको टेलिफोन

नम्बर २-१५०२०

पञ्च चक्रपञ्जाता

पहिले गरेको पुण्य सचित हनु उत्तम मंगल
हो । पुण्य भनेको दान शील भावनादि असल
काय हो । लोभ द्वेष माह आदि अकुशलबाट
अलगिएको राम्रो असल चेतनाद्वारा नरिख काम
पुण्य हो । समस्त प्राणीहरूको चित्त ब्रथवा
चेतना प्राकृतिक तंत्ररक्त वास्तवमा स्वच्छ, नि-
र्मल र असल छ । तैपनि अतिथि रूपमा रहेका
लोभ द्वेष मोहनादि बलेशाहूसे न्योहरू तो पारिधि
दिन्छन् । तथसकारस्त भगवान् गौतम बुद्ध अन्तु
हुन्दै । तिनु नाम दिनापाँच वाराही ग्रामाङ्गाम
“पभस्सरमिदं भिकवेषं च चतुं च ते वृत्ते लो
आगन्तुकेहि उषकिकलेसेहि उषकिकलितुं ॥” इलहाम

अपवित्र बा. फोहर भएको चित्त फोहर
भएको पानी समान हो । फोहर भएको पानीले
मुख धून नसकिने क्यै फोहर भएको चित्तले राम्रो
प्रयोग दिन सकदैन । फोहर पानीमा आएको
फोहर तल पुरेपछि वा पूर्णरूपले सफा भैसेकपछि
मात्र काम लिन सक्ने हुन्छ । त्यस्तै चित्रमा
परेको लोभ आदि फोहर हटाएपछि मात्र आफू—
लाई राम्रा काममा जुटाउन सकिने हुन्छ ।

तु नहीं गायेंगे तर्फीयों के विषयों पर लड़ने की जिसका अभियान
दिए गए हैं इसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का
विकास और विकास के लिए जनता का समर्थन लिया जाए। यह अभियान
प्रधानमंत्री ने आजकल विद्युतीकरण का लक्ष्य लिया है। यह अभियान
प्रधानमंत्री के द्वारा जनता को विकास के लिए जनता का समर्थन किया जाए। यह
अभियान एक ऐसा अभियान है जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी
के द्वारा देश का विकास किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है
जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास किया जाए।
तपत्तिज्ञता (पुष्टि) अभियान का उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी
के द्वारा देश का विकास किया जाए। **विधिक्षु मंत्री** (पुष्टि)
अभियान का उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास
किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी
के द्वारा देश का विकास किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है
जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास किया जाए।
गर्न तक अभियान का उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास
किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी
के द्वारा देश का विकास किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है
जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास किया जाए।
परंतु अभियान का उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास
किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी
के द्वारा देश का विकास किया जाए। यह अभियान एक ऐसा अभियान है
जिसका उद्देश्य यह है कि भारतीय जनता पार्टी के द्वारा देश का विकास किया जाए।
सचित भएका सम्बन्धनु पद्धति।

भगवान् बुद्धे कर्म र पुनर्भवलाई मात्र -
भएको छ । तर वाहाको कमवादमा मानिसलाई
प्रयत्न' गन तफ ढकेलन खाज्च विना उपेक्षा गर्ने
तिरही इन । कौही व्यक्तिले जतिसुके मिहेनत
गरेपनि संफल हुन सबतैन । त्यसको कारण
हुनसक्छ पुरानो पुण्य सचित नभएको । बुद्धेले
हुनसक्छ अन्तिर जोड लगाउनु भएको कारण
मृति छ । सानिसह रुमिहेनतमारकना कमलाई
मात्र दोष दिने पनि गर्दछन् । प्रयत्न गर्ने
तरीका पनि हुनुपर्दछ । प्रयत्न हयरेर फिर भएन
भने मात्र पूर्व संस्कार कर्मभोगलाई दोष दिनु
पर्दछ । पूर्व संस्कारले कसैलाई पनि छोड्ने
मिहेन । बुद्धलाई छोड्नेको देखिदैन अग्रश्रावक-
हरूलाई पनि छोड्नेको छैन ।

भगवान् बुद्धका अग्रश्रावक मोदगल्यायनले
पूर्वजन्ममा आपना आमालाई रुवाएर दुःख दिएर
पी. ३४५

आएको हुनाले अन्तिम जन्ममा अर्हत् भएर
कृष्ण प्रसिद्धि हुँदै विउना सक्नु मह यिहादग्ना प्राप्त
भएसँग पक्षि चोर डाकुहरूलाई भासिन्तु प्रयोगो छै।
बुद्धशासनमा पुण्य संचित भएकाह र नभएस
कृष्णको शासन बारे चामोउन्मैखी छुँड्याइ गैज
उदाहरणको लागि एउटा प्रेसग प्रस्तुत मन्त्र
चिह्नहरू रुपै राम लाल निर्भूत प्राप्त हुँ

राजगृहको नजीक उपतिस्स ^{उपतिस्स} कोलित
नाउँका दुई गाउँ थिए । उपतिस्स गाउँकी रूप-
सारी नाउँ गरेकी ब्राह्मणीबाट जन्मेको उपतिस्स
र कोलित गाउँको मुख्य ब्राह्मण ^{की} भर्ता स्त्रोग्नी
नाउँकी ब्राह्मणीको ^{को} कोखबाट जन्मेको कोलित
दुवैजना ब्राह्म्यकृल देखि नै घनिष्ठ मित्र थिए ।

एकदिन दुर्बंजना एउटा नाटक हेडिरहेकोले सिक्षण की भिक्षुमासदेहृदैश्च । कुरा गर्न जस्तो बेला कुराकानी भए छ । हामीलाई स्रोजमञ्जाहार्ता लोग्यो । म्त्र भिक्षा भैरवहेको बेला बोल्न नहुने मा लागेर के फायदा भयो र । शय वर्ष नपुर्वाप्तभएकोले पछिमार्गदेहैर्पि भिक्षा टन गरिसके हामी सबै मर्नुपर्छ मोक्ष खोज्ने तरफ लाग्नुपर्छ पछिशहरेवाट बाहिर ऐउटा रुख मुनि बस्न पन्यो । त्यसको लागि प्रब्रजित हनुष्ण्यौ । इप्स भिक्षु खोज्नेका भिक्षुमासदेहृदैश्च उपतिष्ठसे परिब्राजकले आसन

त्यसबखत राजगृहमा सञ्जय 'नामिक' विच्छेदिए भीजन सिद्धिए पछि आचार्य परिब्राजक रुपाति प्राप्त भै रहेका थिए । उनीहरू ब्रत पूरो गरिसकिएछि विस्तारे कुराकानी शुरु कहाँ नै गएर दुबै जना प्रब्रजित हुन पुगे । उनीहरू 'गरेण श्रमण' 'तपाइको' इन्द्रिय अति प्रसव दुइजना गएको देखेर अरु साथोहरू वर्षि आएर देखिएछन् । चेहरा अति परिशुद्ध छ तपाइ को प्रब्रजित भए । उनीहरू प्रब्रजित भएदेखि सञ्जय-हुनुहुन्छ कस्तो उद्देश्यले लिएर प्रब्रजित हुनु लाई ठूलो लाभ सत्कार प्राप्त । मझो । किही भएको? तपाइको गुरुको हुनुहुन्छ? कसको समयमै उनीहरूले संजयको धर्मशास्त्र सिकेपूर्ण धर्म खोजा उनुहुन्छन् । फिर एकदिन उनीहरूले सोधे - आचार्ष, तपाइले, परिकृतिकहरूसम्बन्ध धेरै कुरा गर्नु ठीक छैन जान्नु भएको धर्मशास्त्र यतिमात्र । होस्त्रि, यो वरु धर्म भाग्मीर छ भनी बुझाई दिनुपर्छ भन्ने भन्दा बढी छ । यत्ति नै हो! तिमीहरूले सबै उनीही ओँकू बुद्धधर्ममा भर्वैर मात्र प्रवेश गरेको सिकिसकयो । गुरुको यो कुरा सुनेपछि जुन र विस्तारपूर्वक धर्मको कुरा गर्न नसक्ने बताउनु मोक्षधर्म खोज्दै यहाँ आएको हो! रहेन छै । भयो उपतिष्ठसले आफ्नो परिचय दिएर थोरै

भनी गाउँ गाउँ मा घुम्न थाली जहाँ पण्डितहरू
छन् त्यहीं गे धर्मेछलफेल गरे । कसले उनीहरू
कुनौ प्रश्नक-उत्तर-दिन सबैदेनयो एकदिन उनीहरू
बीच कबोल भयो । जसले पहिले अमृत पाउँछ
सुरुन्तै अर्कोलाई बिताउनुपर्छ । हयही समवेमा
भगवन्नि बुद्धपनि आप्ना संघ सुसुदाय साथैका
लिई राजगृहमा आइपुग्नु भएको थियो । ५ ४ ८
मुठ्ठात्यसबेली पञ्चभद्रवर्गीया भिक्षुहरू प्राइये
मध्येभन्ना कान्दो अस्सुजि भिक्षु प्रनि राजगृहमै
आएका थिए । अनि भोलिगल्ट उनी राजगृहमा
भिक्षा माग्न आए । त्यस वर्षत बाटोमा हिडि-
रहका उपतिस्सल उनलाई देखेर यस्तो सोच्न
थाले । मैले यसप्रकारको प्रवर्जितलाई अघि
कहिल्ये देखेको थिएन । यो लोकमा अहंहरूका

लक्षणे की भिक्षुमानदेवद्वचु । कुरा गरु जस्तो
लायो । स्तर भिक्षा भैरहैको बेला बोलन नहुने
भएकोले पछिलागई गएौं भिक्षा टन गरिसके
पछि शहरवाट बाह्र ऐउटा रुख मुनि बस्न
खोजेका भिक्षु भाइ उपतिस्स परिव्राजकले आसन
विच्छेय दिए भोजन सिद्धिएपछि आचार्य
ब्रत पूर्ण गरिसकेपछि विस्तारे कुराकानी शुरू
गरेण श्रमण । तपाइको इन्द्रिय अति प्रसन्न
देखिएछन् । चेहरा अति परिशुद्ध छ तपाइ को
हुनुहुन्छ कस्तो उइश्य लिएर प्रवर्जित हुनु
भएको । तपाइको गुरुको हुनुहुन्छ ? कसको
धर्म हृष्ट्वा उन्हिन्छन् । फुर

परिचयिकहरूसँग घेरै कुरा गर्नु ठीक छैन
बहु धर्म भाइय छ भनी बुझाई दिनुपर्छ भन्ने
ठनी आफू बुद्धधर्ममा भर्खरै मात्र प्रवेश गरेको
हु विस्तारपूर्वक धर्मको कुरा गर्न नसक्ने बताउनु
भयो। उउपतिष्ठसले आपनो परिचय दिएर थोरै

वाधेरै बताई दिनुस म बुँडि लिनेछु भने ॥

अनि भिक्षुले “ये धम्मा हेतुप्पभवा तेसं हेतु तथागतो आह तेसं च यो निरोधा एवंवादी महासमणोति” हेतुद्वारा उत्पन्न हुने वस्तु र जुन वस्तु हेतुको कारणले उत्पन्न हुन्छ । त्यसको हेतुपनि तथागतले बताउनु भएको छ । अनि त्यसको निरोध हुने उपायको कुरा पनि बताइदिनु भएको छ । यस्तावादी महाश्रमण गोतम हुनु-हुन्छ ।

गाथाको दुइ पद सुन्ने वितिकै उनेले श्रोता पत्तिफल प्राप्त गरे । फेरि भगवान् बुद्ध वस्तु-भएको ठाउं पत्ता लाग्इ आफ्ना मित्र कोलित सँगै बुद्धकहां भिक्षु वने । र अग्रश्रावक बने र सारिपुत्र मौद्गल्यायन नामले प्रख्यात भए । यस प्रकार तुरुन्तै बोध गर्न सक्नु नै बहाँहरूको पूर्वजन्मको संस्कार हो ।

बौद्ध सम्मेलनलाई बधाई

मान वज्राचार्य

वराहक्षेत्र

नायोजना सफल छ, दिन्छो खुली बधाई ।
तित्रो अनन्त माया; झन लाग्छ हामीलाई ॥
प्रतिदिन प्रातः; दिवा र रात्री ।
नियमपुन्याई, बोल्थ्यो जुटेर हामी ॥
साशा प्रयासद्वारा; जुन हो भयो व्यवस्था ।
यस सभाको; कीर्ति उज्याल्ने यस्ता ॥
यस्तै बौद्ध भेला; वर्षेनी मै रहोस् ।
सम्पूर्ण बौद्ध बुझ्ने; यस्ता प्रयास होस् ।
तस्वीर, लेख, टेप; दिन्छन् प्रमाण सारा ।
हों बौद्ध एक हामी बन्द्यौं सधैं उज्याला ॥
विस्कुट, चिया, चमेना; दिहाँॊ मिलेर खाने ।
झन् नाच, गीत, बाजा; मन मुग्ध पारिदिने ॥
यो! विश्वका मनुष्य; हों एक, छैन भेद ।
ब्रह्मिक्षन्न मैत्री प्रेम; करुणा, क्षमा, विवेक ॥
कल्याण मित्र जस्तै; प्रारम्भ अन्त्यसम्म ।
रक्खा गर्दै न ढोडौं, श्री बुद्ध, धर्म सब ॥
यो योजना सफल छ; दिन्छो खुली बधाई ।
तित्रो अनन्त माया, झन लाग्छ हामीलाई ॥

-५ अपि महासिद्धिर्विप्राप्तः

सामग्री के सिद्धान्तानि प्रीतिशुद्धी ३

[नेपालभाषा]

सिद्धान्तानि के सिद्धान्तानि प्रीतिशुद्धी ४

१ शुद्धिकृत तथा शुद्धित तथा समाप्ति

सिद्धान्तानि सिद्धान्तानि प्रीतिशुद्धी ५

भिक्षु संघय अपरिहाणीय धर्म

१ शुद्धिकृत तथा शुद्धित तथा समाप्ति

शुद्धी शुद्धिकृत तथा शुद्धित तथा समाप्ति ६

समाप्त शुद्ध शुद्धिकृत तथा समाप्ति ७

समाप्त शुद्ध शुद्धिकृत तथा समाप्ति ८

दके न्हापांगु अपरिहाणीय धर्म अविनाशी न्हयता दु-

१) वरावर भिक्षु संघपि सभाय छपुचमुनाः छलफल यायेगु ।

२) नापं मुनेगु नापं दनेगु मिले जुयाः संघ कर्म यायेगु ।

३) तथागत बुद्धं दयेका मथकूगु नियम मदयेकेगु, दयेका थकूगु नियम (विनय) यात बालाक पालन यायेगु ।

४) प्रब्रजित उपसम्पदां थःसोयाः थकालिह्य स्थविरयात गौरव तयेगु व वैगु खँ न्यनेगु ।

५) राग तृष्णाय लुप्त मजुयेगु (पञ्च काम तृष्णा)

६) अरण्ये, सिमा क्वे, सुन्यागारय चोनेगु इच्छा यायेगु (उज्याःगु थासय वनाः ध्यान भावना यायेगु मनय इच्छा तयेगु)

७) न्हापां मवःनिपि सब्रह्मचारि भिक्षुपि वल धायेवं इमित स्वःगत यानाः चोनेगु, थाये- या व्यवस्था याना वियेगु व होसियालि जुयाचोनेगु ।

-५ अपि कृत शुद्धिकृत शुद्धित शुद्धी ८

४ (शीर्षिः श्वर श्वर) शुद्धिः शास्त्रात् ९

५ शुद्धिः श्वर शास्त्रात् १०

६ शुद्धिः श्वर शास्त्रात् ११

७ शुद्धिः श्वर शास्त्रात् १२

८ शुद्धिः श्वर शास्त्रात् १३

-भिक्षु विमलानन्द

(शुद्धिकृत शुद्धित शुद्धी) शुद्धिः शुद्धिः १४

१ शुद्धिः शुद्धित शुद्धी १५

निगृगु अपरिहाणीय धर्म न्हेता दु-

१) चीवर परिष्कार आदि सँग्रह यावेगुलिई सम्पूर्ण समय वित्य मयायेगु । गथे गथे प्राप्त जुल अथे अथे उज्याखं यानायंकेगु (चतु प्रत्यय)

२) म्वाःमदुगु खँ वाद विवाद्यानाः समय वितेमयायेगु (निरर्थक खँ)

३) न्होःगुलु जुयाः (अलसि) समय वित्य मयायेगु ।

४) आपाः हुलकुलय (जन समूह्य) चोनेगु इच्छा मयायेगु (विवेकं चोनेगु)

५) कुविचार मयायेगु व कुविचार याइपिलिसे तापाना चोनेगु ।

६) पापमित्र सेवन मयायेगु व उज्याःपि लिसे मुक्त जुयाचोनेगु

७) प्रथम ध्यान प्राप्त जुल धक्काः सुमुक मचोसे ठन ठन श्रेष्ठगु गुण प्राप्ति यायेत उत्साहित जुयेगु ।

स्वंगूरु अपरिहाणीय धर्म न्हयता दु-

- १) श्रद्धाबान् जुयेगु (बुद्धधर्म, संघप्रति) ।
- २) पापयात् घृणा यायेगु ।
- ३) बहुश्रुत जुयेगु ।
- ४) पाप खनाः यायेगु ।
- ५) आरम्भयागु कायिक मानसिक वीर्य संवर्धन व्यानयिकेगु ।
- ६) होस तयाचोनेगु (सतर्क जुयाचोनेगु)
- ७) प्रज्ञाबान् जुयेगु ।

प्यागूरु अपरिहाणीय धर्म न्हयता दु-

- १) सति सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- २) धर्मविचय सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- ३) विरीष सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- ४) पीति सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- ५) पस्सद्वि सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- ६) समाधि सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।
- ७) उपेक्षा सम्बोजङ्ग संवर्धन यायेगु ।

न्यागूरु अपरिहाणीय धर्म न्हयता दु-

- १) अनिच्च च सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- २) अनत्त सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- ३) अशुभ सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- ४) आदीनव सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- ५) पहाण सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- ६) विराग सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।
- ७) निरोध सञ्ज्ञा भाविता यायेगु ।

खुगूरु अपरिहाणीय धर्म खुता दु-

- १) भिक्षुसंघपि नापलाइबले नं नापमलाइबले नं मैत्री सहगत चित्तं व्यवहार यायेगु ।
- २) संघपि नापलाइबले नं नापमलाइबले नं समानात्म भावं मैत्री चित्तं खं ल्हायेगु ।
- ३) संघपि नापलाइबलेनं नापमलाइबलेनं मैत्री सहगत चित्त तयाचोनेगु ।
- ४) धार्मिक रूपं प्राप्त जूगु नये त्वनेगु चिज वा मेमेगुनं छुँ इना काये फुगु वस्तुत खःसा इना कायेगु व परिभोग यायेगु ।
- ५) समानरूपं संघपिलिसे शील गुणं युक्त जुयाचोनेगु ।
- ६) संघपि खंसां मखंसां समान तत्वं सम्यक् दृष्टितया चोनेगु ।

भिक्षुपि थ्व अपरिहाणीय धर्मय चोनाचोत्त-
ले संघय अभिवृद्धि बिना परिहाणी जुइमखु
धकाः बुद्ध परिनिर्वाण जुयेन्ह्योः संघ समाजय
नेतृत्व याइपि पालक पक्ष पूज्य पक्ष पित्त
देशना याना विज्यागु अपरिहाणीय धर्म समूह
खः । निदो व न्यासः दं लिपातकनं थ्व धर्म पालन
यातले शासनयात परिहाणी जुइमखु धकाः सीके
फयेकेमाल ।

गिरह शास्त्रम्

ध्यानभावनाय् निपुण ज्वीत तोतेमाःगु खं

-भिक्षु शान्त रक्षित-

श्रावस्ती जेतवनय् बुद्ध व चुन्द भिक्षूया
विचय् सम्बाद सल्लेख सुत [यथार्थ तप] क्लेश
यात नष्ट यानाद्योयेगु थव ४४ गू कवय् च्वया तःगु
मनुष्य तथा ध्यान भावनाय् निपुण जुहत तोते
माःगु धका चुन्दयात भगवानं आज्ञा जुया
विज्याःगु खः—

[१] करपित्त दुःख व पीडा बीग, [२]
हिसा यायगु व खुया कायेग [३] व्यभिचार
यायेगु [४] मखुगु खँ ल्हाइपि, [५] चुकिल
याइपि [६] फोहरगु छाःगु शब्द खँ ल्हाइपि,
[७] ज्याय् रुयले मदुगु खँ ल्हाइपि, [८] तसकं
लालच याइपि, [९] तं हुपि, [१०] मखुथे
अविका काइपि, [११] मिध्या बचन छ्यलीपि,
[१२] मखुथे ज्या याइपि, [१३] मखुथे जीविका
याइपि, [१४] मखुथे उत्साह याइपि, [१५] मखुथे
स्मृति [म्वाःमदुगु खँ] लुमंका तइपि, [१६]
मखुथे अथवा मखुथाय् चित छोइपि,

[१७] मखुगु बुद्धि दुपि, [१८] मिध्या धारणा
दुपि, [१९] अल्सोपि, [२०] अनुशासन हीनपि,
[२१] शंका याइपि, [२२] क्रोध पिकाइपि,
[२३] ईख तइपि, [२४] गुण मखम्ह, [२५] थः
जक तहँ जुइम्ह, [२६] ईर्ष्या याइम्ह, [२७]
जिद्विल जुयाः ज्या याइम्ह, [२८] बैद्धमान,
[२९] कंजुसी, [३०] छलकपटी, [३१] ठग,
[३२] तस्सकं ऊकीम्ह [३३] तस्सकं अभि-
मानी, [३४] स्वेच्छाचारी, [३५] मखुपि
सत्संग याईपि [३६] प्रमादी, [३७] अशुद्धम्ह,
[३८] लज्या मदुम्ह, [३९] भय मदुम्ह,
[४०] धर्म खँ छुँ मस्यूम्ह, [४१] अशिक्षित,
[४२] प्यानुहा, [४३] मोहय लाःम्ह [४४]
खने दुगु लाभयजक भूले जुइम्ह।

सम्पादकलाई टिठी

आनन्द मूर्मि वर्ष १२ अंक ४ को आवरण पृष्ठमा
एक स्तूपको चित्र समेत दिई सौही चित्र मुनि कोष्ठ
मित्र उपत्यकाका मार अशोक स्तूप मध्येको एउटा भनी
दिइएको छ ।

जुन चित्र इवाटू हैर्दी पाटन लगनखेलको स्तूप हो
कि ? भन्ने लाग्छ ।

(यसैले आनन्द मूर्मिमा छापिने चित्र वा तस्वीर
फोटो) बल्कहरूको स्थान परिचय समेत गराई दिनु

बौद्धबाखँ

शीलवान्‌मह तर कर्तव्य मस्यूमह भिक्षु

-मेघदूत

बुद्धिस्यां नियमजक पालन जूसा गः वहे धर्म खः
कर्तव्य पालन मजूसाँ ज्यू थें भालपीपि नं दु । अथे है
भगवान् बुद्धया पाले छम्ह भिक्षु दु वं नियम पालन याना
च्वनी तर यायेमाःगु कर्तव्य धाःसा मस्यू । व भिक्षु
दुनेच्वांगु सुकू, लासा मेच आदि पिने लालिह यकी तर
दुकाइ मस्यु । चर्चिक्क पिने अर्थे तैतइगु बानि वां नं दाइच्वनी ।

मेपि भिक्षु पिसं धाइ-“छंगु छु पह धैगु ? दुने
च्वांगु सामान पिने तयेसः दुकाये धाःसा मसः ।”

अथे धाइबले व भिक्षुनं धाइ-“जि छु पापयानागु
मदु । छु नियम स्यंकागु मदु । जिगु छु दोष मङ्कु ।”
वयागुताल गथे खः अर्थेतु ।

अले भिक्षु पिसं भगवान् बुद्ध यात उजुर याना-
विल । गौतम बुद्ध व भिक्षुयात सःता न्यना विज्यात-

मए अज्ञ राम्रो हुने हुँदा अनुरोध गर्दछु ।-

दुर्गमान खड्गी

ल.पु.न.प. बडा नं. २२

[दुर्गमान जी,

हामीले तपाईंले भने जस्तै गर्दै आएका छौं र
त्यसै गरी स्पष्ट गर्न नै प्रयास गर्न छौं । सुकावको
लागि धन्यवाद छ । संपादक]

“खःला छै लासा मेच आदि पिने तयाथकी । गत क्यागु
खः अन तये मसः है ।”

व भिक्षु धाइ-“जि छु नियम स्यंकागु मदु, तःधैंगु
पाप यानागु मदु । वस्तुत दुने मतयागु जक मतिचा
दोष थे च्व । मन्ते, जि छु पाप मयाना ।”

अले गौतम बुद्ध धैविज्यात-“छं कर्तव्य पालन
मयाःगु चिकिचा धंगू पाप समझे जुईमते । तिकि तिकि
नंगु लः जक फया तःसां धंप जाइ थे पाप धैगु नै भति
भति या या यक्क दयावइ । छं नियम छु मस्यंकुसाँ
कर्तव्य पालन मयाःगु नं शील स्यंगु हे थहरे जुइ ।”

भगवान् बुद्ध गत गत च्वांगु वस्तुत खः व काये
धुङ्काः अनसं मतल धाःसा आपत्ति दोषलाइ धया
विज्यात ।

(वर्ष १५ अङ्क द या ल्य)

सतिपटान विपस्सना भावना

— महोपकार कर्मस्थानाचार्य महासी सयादो

उदाहरण्यालागी विहारय मनु छम्ह च्वनाच्वगु दु
धाय । विहार धइगु अलग हे मनु अलग हे । विहार मनु मखु
मनु विहार मखु । अलग छुते जुयाच्वंगु दु । अथें खनीगु
बखतय न मिखा अलग हे खंगु अलग हे । खनीगु
मिखा मखु मिखा खनीगु मखु मिन्न मिन्न हे ।

मेगु उपमा—

कवथाय च्वना च्वंम्ह मनु खं इयाः चायेकाः कोथां
पिने अनेक बस्तुत खनी । अथे खगु सुनां खंगु ? इयालं
खंगुला वा मनुखं खंगु ? थुकिया लिसः खः इयाः या
खंकेगु असता मदु । खनिगुला छम्ह व्यक्ति खः । हानं प्रश्न
याये इयाः मदेकं मनुख पिने च्वंगु बस्तु खंके फुला ? थुकिया
लिसः खंके फैमखु । इयाः दः सा जक इयाः याथाय च्वना:
खंके फइ । इयाः मदेकं अंगः जक दयाच्वन धाः सा पिने
च्वंगु बस्तु खंकेगु समर्थ दइमखु । अथे हे खनिगु व मिखा
अलग अलग हे खः । मिखां खंगु मखु, खंगु न मिखा
मखु । अथेसा न मिखा दुसा हे जक खनीगु ज्या जुइ ।
चक्षुप्रसाद यागु आधार क्याः चक्षु विज्ञान उत्पन्न ज्वी ।

अथे ख खं पत्तिकं खंगु अणे प्रकट रूप दयाच्वंगु
चक्षुप्रसाद पिनेयागु रूप खनाः स्यूगु विज्ञान थुपि स्वंगु
हे जक दु । थुपि स्वंगु मध्ये वर्ण रूप धयागु गवले
गवले थःके प्रकट जुयाच्वनी गवले गवले पिने प्रकट

जुयाच्वनी अथे खनीगु वर्ण रूप, चक्षु प्रसाद रूप थुपि
निगुलि छुं हे मस्यू । मेपिनि पाखे जक सीका च्वनी ।
खन धंगु नाम खना च्वंगु रूपयात सीकाच्वनी । खना—
च्वंगयात छु गजागु धकाः सियाच्वनी, उकि खनाच्वंगु
अणे प्रकट रूप दयाच्वंगु मस्यूगु रूप व स्यूगु नाम
थुपि निता हे जक दु । थुपि रूप व नाम निगू मिले
जुयाः प्रकट जुयाच्वंगयात खन धाइगु खः ।

विपस्सना ज्ञान मदुपि साधारण व्यक्तिपिसं ज्ञ,
आत्मां वा सत्त्व खंगु धकाः मती तय च्वनी । खंगु जि
हे खः जि हे खंगु खः, जि हे स्यूगु खः अथे मती तया—
च्वनी । अथे मती तयाच्वंगुयात सत्काय दृष्टि धका॥
धाइ । पालि सत्कायदिष्टि धाइ । सत्कायया अर्थ प्रकट
रूप दयाच्वंगु नाम व रूप दृष्टिया अर्थ अःखःगु धारणा ।

सत्काय दृष्टिया अर्थ खः धात्ये दयाच्वंगु नाम रूप
पुचःयात अःखःगु दृष्टिं खनाच्वंगु ।

अःखःगु दृष्टिं खनाच्वंगुयात स्पष्ट यायेया निति
ध्याल्या याये ।

खनाच्वंगु इले धात्ये दया च्वंगु चक्षु प्रसाद रूप खना
च्वंगु वर्ण रूप, खन धकाः स्यूगु चित वा नाम ध्व रूप व
नाम निगू हे जक दु । ध्व नाम रु निगू धात्ये दुगु खः थये
धात्ये दुगु नाप रूप पुचःयात मनूतयसं छु मती तः धासा
पुद्गल, सत्त्व, जि धकाः मती तया च्वनी । खंगु जि हे खः जि

हे खंगु खः । जिगु शरीरयात जि हे खना थथे मती तया
 च्वनी । थथे मती तयाच्वंगु जि मखुगु नाम हे जि
 धकाः अःखःगु धारणा जुयाच्वन । थथे कवातुकु जवना
 च्वंगु अःखःगु धारणायात हे सत्काय दृष्टि धकाः धाइ ।
 गबले तक सक्काय दिट्ठि (सत्काय दृष्टि) दयांच्वनी
 अबले तक प्यंगु अपायं मुक्त जुइ मखु । अथवा नक्त
 प्रेत, तीर्यक् तथा असुर गति मुक्त जुइ फइ मखु ।
 यद्यपि वं थःगु कुशल कर्मया कारण मनुष्य वा देव-
 लोकय् सुखमय जीवन हना च्वंसां अकुशल कर्मया फल
 विइगु मोका चूलायेव प्यंगु अपाय पतन याइगु जुया-
 च्वन । उक्ति सत्काय दृष्टि पूर्ण रूपं मुक्त जुइया लागी
 कुतः यायेमा धकाः भगवान् बुद्धः “सक्कायदिट्ठि पहानाय
 सतो भिक्षु परिब्रजे.....धकाः वांलाक होस विया
 विज्यात । मुख्य धायेगु खं छु धाःसा बुरा जुइशु रोग
 जुइगु, मृत्यु जुइगु मयःसांन उक्ति सुं बत्रेजुया च्वने मफु,
 छहुला अवस्थ वया शरण बनेमा । मृत्युं लिपा
 पुनर्जन्म जुइ मयोसां सुं व्यक्तिया इच्छाय् निर्भर
 मज्जा । पुनर्जन्म ज्ञानांत नक्त तीर्यक् प्रेत असुर नामक
 अपाय गति जन्म ज्ञान मवनेमा धकाः कामना यासांन
 कामना यानाथे जुइ मखु । थहुं यानागु कर्म अनुसार
 गन जन्म जुइ माःगु खः अन जन्म जुइ । उक्ति सप्तार
 धइगु वांलाक विचार याना स्वत धाःसा धात्ये भयंकरगु
 जुयाच्वन । अथे भयंकरगु संसार धकाः खंकाः संसारं
 मुक्त जुयाः निर्वाण प्राप्त यायेया लागी कोसीस यायेमा ।
 संसार दुःख बिल्कुल मुक्त जुइ मफूसां अपायं सप्तार मुक्त
 जुइत कोसीस याये फयेकेमा । प्यंगु अपाये पतन याइगु
 सत्काय दिट्ठियात निर्मूलयाना व्ययेत कोसीस यायेमा ।
 द्याय् धाःसा नक्त तीर्यक् प्रेत असुर योनी जन्म ज्ञान मी-
 गुया मूल कारण सत्काय दिट्ठि जुयाच्वन । सत्काय
 दिट्ठि पूर्ण विनाश छगु मात्र मार्गफलद्वारा हे जक जुइ ।
 हाने उगु आर्य मार्ग फल लोकोत्तर शील समाधि प्रज्ञां

हे जक प्राप्त जुइ । गुकथं कोसीस यायेमा: धाःसा
 सतो = स्मृतितया, परिब्रजे = क्लेशया क्षेत्रं मुक्त
 जुइमा: । सत्काय दिट्ठिया धारणां मुक्त जुयाच्वंगु
 अबस्थाय् थ्यंसानं खंगु, ताःगु आदि नाम रूपयात खन
 ताल धकाः स्मृति चायेका थंका च्वनेमा: ।

उक्ति आचार्यपिंस विपस्सना ध्यान यायेगुली कोसीस
 यायेमा: धकाः सदां ध्याच्वनीगु खः । थन योगीपि
 विपस्सना ध्यान याये धकाः वयच्वंगु खः । छुं दिन
 तिपा ध्यान भावना पूर्ण यानायंकल धाःसा आर्यमार्ग
 फल प्राप्त याये फइगु जुयाच्वन, अले सत्काय दिट्ठि मुक्त
 जुया: प्यंगु अपायं मुक्त जुइ । आः ध्यान भावना यायेगु
 विधि कने खंक पर्ति खंगु अबस्थाय् प्रकटरूपं दयाच्वंगु
 स्वभाव धर्मयात भाविता यायेगु खः । खंकव पतीकं खना
 च्वना खना च्वना धकाः भाविता यानायंकेगु । भाविता
 यायेगु धइगु वांलाक ईपट जुइक स्मृतिज्ञानं ववथीक
 चायेकायंकेगुयात धाःगु खः । उक्ति खनाच्वना धकाः
 भाविता यानाच्वनेबले गबले गबले खना च्वंगु रूपयात
 भाविता यानाच्वनी । गबले गबले खनीगु स्थान कक्ष
 प्रसादयात भाविता यानाः थुगु थासं निसे खनाच्वंगु
 खनी धकाः सियाच्वनी । न्ह्यागु विषये स्मृति तया
 च्वंसां छगुयात सीकेफत धाःसा गाः । छगू हे मसिल-
 धाःसा उगु खंगुया आधार कयाः पुद्गल, सत्य, जि,
 धकाः धारणा जुयाच्वनी । सत्कायदिट्ठि दयावयेव नित्य
 सुख अत्मा धइगु क्लेशत उत्पन्न जुयावइगु जुयाच्वन ।
 अले क्लेशया कारण कर्म बने जुल । कर्मया कारणं
 न्हूगु भव बनेजुल । थृकथं प्रतीत्य समुत्तादया चक्र
 चाचाहिलाः संसार चक्रे निरन्तर चाहिलाच्वनीगु जुया-
 च्वन । उक्ति थये संसारचक्रे चाहिले म्वाःकेत खंकव
 पतीकं खनाच्वना खनाच्वना धकाः भाविता यायेमा:गु
 जुयाच्वन । ताइगु आदि बखते नं वहे समान खः । नाम-
 रूप जक दु । ताल धयागु श्रोत प्रसादयागु आधारकयाः
 ताइगु ज्या सिद्ध जुइ । श्रोत प्रसाद नं रूप, ताःगु शब्द
 नं रूप, ताल धकाः स्वयु जक नाम । थव हे रूप व
 नाम जक दु । उक्तियात सीकेयालागी ताःपर्ति ताल ताल
 धकाः स्मृति तयाच्वनेमा ।

वांगु तरकारीया स्वभाव

-अनगारिका माधवी

जव फुइ छंगु वांउंगु पना'

गना वनी छंगु रूपनं "

प्रकट याइ मखुत इच्छा सुना'

नयेत जा छनापं तया:"

तयेत स्वै भ्वाथःगु तोकरी'

थाय् मदु छन्त नहचःने ब्वयेत "

गंगु तरकारी ब्वया तयेवं "

हते जबी ग्राहक वर्गपि"

सुनां स्वैतं पियामच्वं'

ऊवाहा व स्वाहा ज्वीगु ईनं "

नह्याकवहे सासाः तैतःसां तबि'

आखिरे छन्हु गनाहे वनी "

नित्य मजू खनि छु चिजनं'

गनाः फुनाः वं खनि नह्यागु हे "

अय्सां भाःपी मफु मनुखं '

वांउंचाथे गना वनी धकाः "

A PEEP INTO AN APARTMENT OF THE MENTAL MUSUEM

BY:- SANU BHAI DANGOL

In this way, like Maharshi Aurobindo, he experiences a body in which the divine power firstly descends down from the head and returns back again to the same place. Such a body according to him, can be termed as the divinised or supramentalised body,- a body which also could be immortalised to say in other words not subject to decay and destruction 21.

Now I am focussing my attention towards the last show-case of this section. In this show-case, the child or the young man of the former show-cases does not remain to be a young man. He is now matured physically, mentally and from all directions and his horizon of thoughts also have become broad and extensive. Hence he gives little importance to the usual procedures of worshipping, breathing exercise e'c. Which had once been practised by him Now he divides his own self into five aggregates of clinging namely (i) form, (ii) feeling, (iii). perception, (iv) mental formation, and (v) consciousness (रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार विज्ञान) 22 and tries to

trace out the root cause of all of them. Theoretically he realises that the root cause of all of them is ignorance (अविद्या) and in order root out, dispel or erase ignorance he lays emphasis upon the way of mindfulness of mind (चित्तातु पश्यना) and mindfulness of mental contents (धर्मातु पश्यना) leaving aside the way of mindfulness of body (कारानुपश्यना) and mindfulness of feeling (देवनातु पश्यना) 23. Now he does not categorises religion into different sects namely. Hinduism, Buddhism Mohammadanism, Christianity, Zionism, Taoism etc.. He takes religion as the eternal law or path (सनातन धर्म) through which ignorance, the root cause of suffering and world is dispelled and enlightenment attained. Although he does not claim himself to have transcended to the stage of enlightenment, he is of the opinion or conviction that he has reached to the base camp from where the peak or height of enlightenment can be conquered. Without any expectation, without any hope or longing he is now waiting for the day when all the mental formations are erased, ignorance rooted out and enlightenment attained.

सुम्पादकीय

मा. गुणवतीलाई अभिनन्दन

नेपाल बुद्धभूमि हो । यहाँको शुरूको इति-हास बुद्धधर्मबाट तै शुरू भएको देखिन्छ । यहाँ देश विदेशबाट धर्मण गर्न आउनेहरूले धर्म र संस्कृति विषय अध्ययन गरेर गएका छन् । अशोक महाराज पनि नेपालमा आएर चैत्यहरू-स्थापना गरेर गएको प्रमाणस्वरूप यहाँ धेरै अशोक चैत्यहरू रहेका छन् । अशोककी छोरी चारुमतीको नाउँबाट त यहाँ विहार पनि स्थापना भएको छ । त्यस्तै चीन र अरुमुलुकको मशान पनि यहाँ पाइन्छ ।

आज बर्मदिशबाट एक जना महिला नेपाल आएर श्रीघःस्थित धर्मकीर्ति विहारमा वसेको २५ वर्ष भयो । नेपाल आउनुभन्दा २५ वर्ष अघि वर्मामा प्रब्रजित भएकी अनगारिका मा. गुणवती हुनुहुन्छ । ६४ वर्षको उमेर सम्म पनि स्वस्थ शरीर रहनुभएकी वहाँमा रहेको शिष्टाचार, सहनशीलता र बुद्ध शासनप्रतिको समर्पणले नेपाली हृदय कृतज्ञताले ओतप्रोत भई वहाँलाई अभिनन्दित गरिएको छ । परराष्ट्र मन्त्रीको

प्रमुख अतिथित्वमा, उप संघमहानायकको समुपस्थिति र विविधपक्षका उपासक उपासिकाको समूह बीच समारोह गरी वहाँलाई समर्पण गरेको अभिनन्दन साँचै पनि नेपालीको बुद्धधर्मनिकुल आचरणको नमूना हो । पहिलेका विदेशी यात्रुहरू यें वहाँ पनि एक यात्रु हुनुहुन्छ र दैनिक जीवनयात्रा पनि यहाँ बिताउनु नेपालको सौभाग्य र बुद्ध धर्मप्रतिको सद्भावना हो ।

भगवान् बुद्धले भन्नुभएको हजारौ रूपियाँ खर्च गरेर यज्ञ होम गरेको भन्दा पूजनीय व्यक्तिलाई एक छिनमात्र पूजा गरेको नै फलदायी हुन्छ भन्ने कुरालाई अभिनन्दन समारोहले अनुशीलन गरेको छ । मा. गुणवतीको सदाचारी जीवनले नेपाली महिलामा धेरै प्रभाव परेको छ । आज धेरै उपासिकाहरू शीलवती र सुशीला भएको धर्मकीर्ति विहार जहाँ मा. गुणवती रहनु भएको छ उदाहरण पाइन्छ । मा. गुणवतीलाई आनन्दभूमि वधाई ज्ञापन गर्दछ र वहाँको जीवन सफल होस् भन्ने शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

ब्रौद्ध चालिति पि

दक्षुदान

२०४४ पौष १६, काठमाडौं-

स्थानीय आनन्दकुटी विहारमा प्रत्येक पूर्णिमामा हुने बुद्धपूजा कार्यक्रम अनुसार भिक्षुकुमार काश्यन महास्थविरको समक्ष शील प्रार्थना र भिक्षु अश्वघोष महास्थविरद्वारा बुद्धपूजा सम्पन्न भयो ।

उक्त दिन धर्मदेवताना गर्नुहुँदै आचार्य अमृतानन्द महानायक महास्थविरले दातपारमिता विषयमा धर्मदेशना गर्नुहुँदै भन्नुभयो—“दान भनेको फलको आशा नगरी दिनुपछि । दानदिवा कमलको पातमा पानी अडे कै शुद्धचित्तले दिनुपछि । दान दिइसकेपछि पश्चात्ताप हुने गरी दिनुहुन्न । बोधिसत्त्वहरूले दान दिवा कुनै कुराको आशा नगरिकन विने गर्दछन् । बुद्धका पालामा एकजना राजाले महादान गर्दा आफ्नै आँखा पर्वन्त दान दिएका थिए । आजकल आँखा अस्पतालमा चक्षु बैक स्थापना गरिएको छ र मरेपछि भए पनि आफ्नो आँखा दान गर्नु ठूलो पुण्यको कार्य हो । मरेपछि द घण्टा सम्पर्मा आँखाले अरुको लागि काम दिने हुन्छ ।”

सो अवसरमा महास्थविर भिक्षु अमृतानन्द भिक्षु कुमार काश्यप र महानायकले पनि आफ्नो मृत्युपरान्त आँखा दान दिने कर्तृल गर्नुभयो ।

त्यसैवेला महास्थविर भिक्षु अश्वघोषले पनि मरणोपरान्त आफ्नो आँखा दान दिने निर्णय गर्नु भयो ।

प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन

२०४४ पौष १६, काठमाडौं-

धर्माद्यसभाको आयोजनामा स्थानीय आनन्दकुटी विद्यापीठमा ३ दिने प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन सम्पन्न भयो । पहिलो दिनमा संघनायक भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर समक्ष पंचशील प्रार्थना, आनन्दकुटी विद्यापीठका छात्राहरूद्वारा विश्वबौद्ध भ्रातृत्व संघको गीत गायन र धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीका छात्राहरूद्वारा जयमंगल गान सहित प्रधानमन्त्री मरीचमान सिह श्रेष्ठद्वारा सम्मेलनको उद्घाटन र बौद्ध क्षणिकोलन गर्नु भयो । त्यसैवेला प्रधानमन्त्रीले भन्नुभयो—“भगवान गौतम बुद्धको शान्ति, अहिसा एवं सह अस्तित्वको शास्वत सद्वेश एवं उपदेशलाई जनजनमा पुन्याई मानवजीवन उत्कर्षताको कार्यमा संलग्न रहेको यस सभाको बौद्धधर्मप्रतिको अनुरागपूर्ण धार्मिक कार्य निसन्देह सराहनीय छ । नेपालका महान विभूति गौतम बुद्धद्वारा प्रतिपादित पंचशीलका सिद्धान्तलाई विश्वका अरु मुलुकले कै नेपालले पनि राष्ट्रोन्नति र राष्ट्रिय जीवन सुखमय बनाए ।

उत्तका लागि मूलमन्त्रको रूपमा अंगीकार गर्दै आएको छ । गौतम बुद्धको जन्मभूमि रहिआएको नेपाल बुद्ध र वेदको अद्वितीय संगमस्थल बनेर शान्तिको स्रोतको रूपमा विश्वलाई युग्मोदेखि शान्ति सन्देश दिइआएको कुरा इतिहासले बताइरहेको छ । धर्मोदयसभाले गत साल अन्तर्राष्ट्रिय शान्तिवर्षको उपलक्ष्यमा आयोजना गरेको पन्थाँ विश्वबौद्ध सम्मेलनले श्री ५ महाराजाधिराज सरकारबाट नेपाललाई शान्तिक्षेत्र घोषित गरियोस् भनी राखिवक्सेको प्रस्तावलाई एकमतले समर्थन गरी नेपालको विश्वशान्ति प्रतिको प्रतिवद्धतालाई निकै टेवा दिएको कुरा स्मरणीय छ । यस प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनले धार्मिक बुद्ध धर्मको माध्यमबाट राष्ट्रिय विकासमा योगदान पूऱ्याउन आफ्नो प्रयासलाई गतिशील पार्दै लैजाने कुरामा विश्वस्त छु ।”

उक्त अवसरमा धर्मोदयसभा सल्लाहकार समितिका अध्यक्ष आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महानाथक महास्थविरले मूलभाषण दिनुहुँदै भन्नुभयो—“बुद्धजन्मभूमि नेपाल प्रागैतिहासिक कालदेखि बुद्ध र बौद्ध संस्कृतिमा हुकेर्को पवित्र देश हो भन्ने कुरा स्वयम्भू महाचेत्य र त्यस संग सम्बन्धित बौद्धग्रन्थहरूले बताइरहेको कुरा काठमाडौं उपत्यकाको भौगोलिक भूगर्भिक बौद्ध स्थापत्यकला, संस्कृति र साहित्यले सँकेत गरिरहेको छ । बुद्धको धर्मको सारांश अनित्य, दुःख, अनात्म, चतुरार्थ सत्य, आर्थ अष्टांगिक मार्ग, शील समाधि प्रज्ञा र प्रतीत्य समुत्पाद हुन् ।

श्री ५ महाराजाधिराज वीरेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपाललाई शान्तिक्षेत्र घोषित गरियोस् भनी राखिवक्सेको पवित्र आकांक्षालाई

आनन्दभूमि

हामी सबै बौद्धहरूले हृदयै देखि अनुमोदन गर्दछौं र समर्थन नदछौं ।

हाम्रो देशको भौगोलिक कठिनताले गर्दा हामी बौद्धहरूको भैटघाट कहिल्यै हुन नसकेको कारणले गर्दा हामी अपरिचित जस्ता भएका छौं । हामी सबै बुद्धभक्त हौं, यो कुरा नविसौं । हामीले हाम्रो बौद्ध संस्कृति, कला र धर्मलाई रक्षा गर्नु छ ।”

सभापतिको आसनबाट धर्मोदयसभाका अध्यक्ष गुरु छेचु कुस्प्रोले भगवान बुद्धको सन्देशले मानवजीवनमा दुःखबाट मुक्ति पाउने मार्ग देखाउँछ र बौद्धधर्मलाई देश विदेशमा प्रचार गरी शान्तिको मार्ग त्याउनु आवश्यक छ भन्नुभयो । त्यस वेला धर्मोदयसभाका उपाध्यक्ष मणिहर्ष ज्योति कंसाकारले नेपालमा बुद्धधर्मको प्रचार हुँदा भएका विभिन्न समस्या र राजनेतृत्वबाट यसै धर्मको उत्थानमा प्रेरणा पाएको छ भन्नुहुँदै शान्तिका अनुयायी हामी नेपालीका लागि श्री ५ महाराजाधिराजबाट २०५७ सम्ममा आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने कार्यक्रमहरू सफल पार्ने र विकास गर्ने शान्तिको त्यतिकै आवश्यक छ भन्नुभयो । यस्तै धर्मोदयसभाका महासचिव आशाराम शाक्यले भगवान् बुद्धका उपदेशहरू जनजनसा पुऱ्याई दुःखबाट मुक्तिदिलाउन पाउन् भन्ने उदेश्यले राणाशासनकालमा नेपालबाट बौद्ध भिक्षुलाई निकाला हुँदा सन् १६४४ मा भारतको वाराणसीको सारनाथमा भिक्षु अमृतानन्द र मणिहर्षको सक्रियतामा धर्मोदयसभाको स्थापना भएको कुरा बताउनुभयो । धर्मोदयसभाका सचिव रत्नबहादुर बजाचार्यले बौद्धहरूका बीच एकता र बौद्धकलाको संवर्धन एवं संरक्षण गर्नुका साथै

(३७)

बुद्ध धर्मका अनुयायीहरू एक सूत्रमा बाँधी देश विकासमा समेत संलग्न हुन यस प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलन मदतगार हुने कुरा बताउनु भयो ।

यस सम्मेलनको सिलसिलामा भव्य शान्ति-पदयात्राद्वारा नगर परिकमा गरिएको थियो । भिक्षुहरूको तर्फ बाट मंगल पाठ पछि बसन्त-पुरवाट शुरू शान्तिको चिराग बाली शुरू भएको त्यस कार्यक्रममा शान्ति पदयात्रा उपसमितिका संयोजक युवा बौद्धसमूहका अध्यक्ष हर्षमुनि शाक्यले पदयात्राको अन्तमा धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो ।

तीन दिनसम्म चलेको सो सम्मेलनमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नु हुनेहरूमा डा. हक्क गुरुड, राजभाइ वन्द्य, डा. रवीन्द्र पन्थ, सत्यमोहन जोशी, दिव्यवज्ज वज्राचार्य र आशाराम शाक्य हुनु-हुन्छ, भने टिप्पणीकारहरूमा डा. कमल प्रकाश मल्ल, डा. चन्द्रप्रसाद गोखर्ली, माणिकलाल श्रेष्ठ, अपोद्याप्रसाद प्रधान, बोधिवज्ज वज्राचार्य, भिक्षु सुदर्शन, शान्तिसुरभ मानन्दर, डा. जोन के लक, मीनवहादुर शाक्य, देवेन्द्रराज उपाध्याय र जगमान गुरुड हुनुहुन्छ । सो वेला विभिन्न शाखाका प्रतिनिधिहरूले आफ-आफ्नो प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्नु भएको थियो । ती सबै भिन्ना भिन्न कार्यक्रममा सभापतित्व गर्नु हुनेहरूमा सुश्री नानी मैया मानन्दर, आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविर, सूर्यवहादुर शाक्य, अनगारिका धम्मवती, हङ्गाड घेसेलामा र धनवज्ज वज्राचार्य हुनुहुन्थ्यो भने सम्मेलनमा प्रस्तावहरू पारित गर्दा र सम्मेलनको घोषणापत्र स्वीकृतिको सेशनको सभापतिमा लोकदर्शन वज्राचार्य हुनुहुन्थ्यो ।

यस सम्मेलनको समारोह प्रबन्ध उप समि-

तिको सँयोजकमा सुवर्ण शाक्य, गोष्ठी प्रबन्ध उप-समितिको संयोजकमा डा. बज्रराज शाक्य र प्रचार उपसमितिको संयोजकमा केदार शाक्य हुनुहुन्थ्यो ।

अन्तिम कार्यक्रमको रूपमा भएको समापन समारोहमा प्रमुख अतिथिको आसन ग्रहण गर्दे आपूर्ति मंत्री परशुनारायण चौधरीले रुप्ता अवतरण गर्नु भएको थियो । डा हक्क गुरुडको सभापतित्वमा भएको त्यस समापन कार्यमा भक्तिदास श्रेष्ठले स्वागत भाषण गर्नुका साथै कनकमान शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो । शाखाप्रतिनिधि, संस्थागत प्रतिनिधि र सहभागी मध्येवाटी प्रकाश पारिएको मन्तव्यमा रा.प.स. प्रेमबहादुर शाक्यले नेपाल धर्मसहिष्णुता र धर्म समन्वय रहेको राजाद्वारा संरक्षित बुद्धभूमि हो भन्नुका साथै धर्मोदय-सभाले आयोजना गरेको यस प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनले बौद्धहरूमा एकता र नवजागरण आउने कुरामा विश्वास व्यक्त गर्नु भयो र बुद्धको उपदेश अनुकूल श्री ५ महाराजाधिराजद्वारा राखिवक्सेको शान्ति क्षेत्रको प्रस्ताव राखिवक्सेको ज्यादै समयानुकूल र साहसी कदम हो भन्नु भयो ।

सो दिन साँझ साँस्कृतिक संस्थान, ज्यापु पुक्त: र लामासंघहरूको सौजन्यवाट साँस्कृतिक कार्यक्रम भएको थियो । सो वेला साँस्कृतिक उपसमितिका पनि सदस्य र इनु भएका मुर्वण शाक्यले साँस्कृतिक कार्यक्रममा प्रस्तुत विषयहरूको परिचय दिनु भएको थियो र उपसमितिका संयोजक बेटी वज्राचार्यले स्वागत भाषण तथा सभाका सहस्रचिव स्वस्तिरत्न शाक्यले धन्यवाद ज्ञापन गर्नु भएको थियो ।

नेपाल बौद्धसमाजद्वारा कार्यक्रम

२०४४ पौष २४, काठमाडौं -

यहां नेपालबौद्धसमाजद्वारा उक्त समाजका संरक्षक माननीय रा. प. स. प्रेमबहादुर शाक्यको ६० औं जन्मदिवसको उपलक्ष्यमा बौद्धधर्मको एक संस्थाको निरन्तर १७ वर्षदेखि संरक्षकत्व प्रदान गरी बौद्धधर्ममा विशेष संलग्न र प्रचार प्रसारको माध्यम रहनुभएकोमा वहाँप्रति सुखमय अभिनन्दन अर्पण गरेको थियो । माननीय भूमिसुधार, परराष्ट्र तथा व्यवस्था मन्त्रीको प्रमुख आतिथ्यमा सम्मन्न भएको उक्त समारोहमा अनगारिका धम्मवती, शान्तिसुरभ मानन्धर, लामा डोपा रिम्पोछे, त्रैलोक्यनाथ षेष्ठ र लोकदर्शन वज्राचार्यले बुद्धधर्मको परिचय र मानव जीवनमा जन्मदिवसको महत्ववारे चर्चा गर्नुभएको थियो ।

समाजका अध्यक्ष भिक्षु सुशोभनको सभापतित्वमा भएको त्यस समारोहमा सुर्वण शाक्यले सनाजको परिचय दिनुको साथै अभिनन्दन वाचन, प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । अन्त्यमा बढीकाले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभएको थियो । सो समारोहमा प्रथम राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनमा भाग लिन आउनुभएका प्रतिनिधिहरू पनि उपस्थित हुनुहुन्थ्यो ।

बौद्धधर्म सम्बन्धी क्रियाकलाप

२०४४ पौष १८, मुनसरी-

यहांको वराहक्षेत्रमा सञ्चालित धर्मोदय सभाको शाखाले गरेको कार्य प्रगति प्रथम राष्ट्रिय बौद्धसम्मेलनमा भग लिने मान वज्रा-

चार्य र बुद्धदास शाक्यले प्रस्तुत गर्नुभएको छ । सो अनुसार उक्त शाखाले २०४३ कार्तिक २१ गते वैधानिक मान्यता पाएँछि वयर बन ज्योति बुद्ध महाविहार निर्माण गरेको छ । धर्म समन्वयमा विश्वास राख्दै भगवान् गौतम बुद्धको जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति र महापरिनिर्वाणका दिन विशेष कार्यक्रम राखी विद्वान् ब्राह्मण, शैव, वैष्णव धर्मका साधु योगीहरूलाई प्रमुख अतिथि बनाई बुद्धजयन्ती समारोह मनाउने गरेको र बुद्धको प्रतिमालाई सजाई बाजागाजा सहित घेरेको संरूपामा पक्कबढ भएर नगरपरिक्रमा पनि गर्ने गरेको छ । शान्तिवर्ष १९८६ को अवसरमा श्री ५ महाराजाधिराजबाट राखिबक्सेको शान्ति क्षेत्रको प्रस्तावमा सर्वसम्मतिले अनुमोदन गर्दै व्यवहारतः यसप्रति संलग्न हुन विशेष समारोहको आयोजना भएको छ । यसको यसप्रकारका सृजनात्मक कार्यहरूको लागि अञ्चलाधीश लगायत स्थानीय प्रशासन, भिक्षु अनगारिका, ध्यापारसघ र धर्मोदयसभाको नै तेक सहयोग तथा विविध क्षेत्रबाट आर्थिक सहयोग पनि प्राप्त भएको छ ।

धार्मिक क्षेत्रद्वारा कार्यक्रम

२०४४ पौष २६, थाइलैण्ड-

यहाँको बैक्कमा थाइनरेश भूमिबल अडुल्यादेसको ६० औं वर्षाभिवृद्धिको उपलक्ष्यमा थाइलैण्ड भरि विभिन्न कार्यक्रमको अतिरिक्त धार्मिक क्षेत्रद्वारा पनि विशेष कार्यक्रमको सञ्चालन गरेको थियो । यस सिलसिलामा थाइयुवराज सोमदेव फ्रा. बरमओरस राजाधिराज सयाम मुकुट राजकुमार महावजिरलंकरणका आठ वर्षीय पुत्र चूडावज्रबाट ववरनिवेश विहा-

रमा चूलाबजिरको नामले अतिपूज्य सोमदेव
फ्रा. ज्ञानसंवर महास्थविरको उपाध्यायत्वमा
अस्थायी श्रामणेर दीक्षा ग्रहण गर्नुभएको
थियो ।

अधिराज्यभरका ७३ वटा अच्छलमा प्रत्येक
अच्छलबाट ६१-६१ जना व्यक्तिहरू केही दिन-
सम्म भिक्षु बनी मोसूफको शुभआभिवृद्धि र
चिरायुको कामना गरी पुण्यानुमोदन गरियो ।
भिक्षु बनेका धेरै व्यक्तिहरूलाई नरेशबाट आव-
श्यक परिष्कार प्रदान गरि बक्सेको थियो ।
थाइलैण्डमा राजादेखि रंकसम्म सबैले जीवनमा
एक पटक केही दिनको लागि प्रवृजित हुनुपर्ने
चलन छ । त्यहाँको बुद्धमण्डल भन्ने ठाउँमा ७
दिनसम्म ५०००।— भिक्षुहरू र ५००० हजार
शीलवतीमाता सहित उपासक उपासिकाहरू
एकत्रित भएका थिए । यी समारोह भिक्षुहरूको
सर्वोच्च संस्था ‘महाथेर समागम’ द्वारा आयो-
जना गरिएका थिए । उक्त समारोह समितिको

उपसचिव भई १३ वर्ष देखि यहाँ रहनुभएका
नेपालो भिक्षु सुगन्धले गर्नु भएको थियो ।

त्यहाँ नरेशको जन्मोत्सवको उपलक्ष्यमा
प्रत्येक वर्ष धर्म, समाज र शिक्षा आदि क्षेत्रमा
कार्यरत सदाचारी भिक्षुहरूको कार्यको मूल्यांकन
गरी तदनुसार भिक्षुहरूको प्रशासनमा अधिकार
र कर्तव्य निहित गरी सम्मानजक पदबीद्वारा
सम्मान गर्ने परंपरा छ । यस अनुसार २०३२
सालको बर्षावास काठमाडौंको आनन्दकुटी वि-
हारमा बस्नुभएका बात पाकनाम विहारका
अधिपति भिक्षु धम्मधीर राजमहामुनि पनि
बढुवा हुनुभई ‘धम्म पञ्चापति’ को पदबीबाट
विभूषित हुनुभएको छ । वहाँले धेरै पटक नेपा-
लमा आउनु भई नेपालको थेरवाद शासन सूदृढ
गर्नमा उल्लेखनीय सहयोग पुन्याउनु भएको छ ।
अहिले वहाँ रहनु भएको विहारमा २ जना भिक्षु
र १ जना श्रामणेर अध्ययन गर्दै रहनु भएको
छ । यस्तै बढुवा हुनेमा चित्तभवन विद्यालयका
प्रमुख भिक्षु कित्ति बुत्तो पनि हुनुहुन्छ ।

सुवर्ण— रजत उत्सव

२०४४ पौष २३, काठमाडौं—

यहाँको धर्मकीर्ति विहार श्री धूविहार मा नेपाल-
मा बुद्ध धर्मको उत्तरात एवं अभिवृद्धि गर्नेमा विगत २५
वर्ष देखि सक्रिय भई महत्वपूर्ण योगदान दिइ आउनु-
भएकी बर्मीकी धर्मदूत अनगारिका मा. गुणवती प्रब्रजित
हुनुभएको ५० वर्ष र नेपाल आउनु भएको २५ वर्ष
पुरोको सुखद उपलक्ष्यमा वहाँको ६४ औं जन्मदिनका
दिन वहाँको सम्मानमा धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा
सुवर्ण—रजत उत्सव सम्पन्न भयो ।

उक्त दिन श्रीघः ज्ञानमाला भजन खलद्वारा भजनो—

परान्त भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविर समक्ष पचशील प्रा-
र्थना भई भिक्षु अश्वघोष महास्थविरबाट बुद्धपूजा
भयो । उक्तवेला भिक्षु अश्वघोषले भन्नु भयो— “मा
गुणवतीले आपनो देश छोडेर नेपालमा आउनुभई आचर-
णद्वारा बुद्धधर्मको परिभाषा देखाइदिनु भएको छ ।
पूजनीयको पूजा सर्वश्रेष्ठ हो । आज वहाँको गुणमात्र
संक्षेप होइन, वहाँ झें उपकारी पनि हुनुपर्छ ।”

यस्तै धर्मदेशना गर्दै भिक्षु सुबोधानन्द महास्थवि-
रले भन्नु भयो— “गुणवतीले मनुष्य जीवनमा गर्नुपर्ने
गुणधर्मनुसार नेपालमा बुद्धशासनमा भरदिने गरी
आपनो जीवनलाई समर्पण गरिराखनुभएको छ । शीलमा

प्रतिष्ठित नमै बुद्धधर्ममा रह्यो भन्न सकिदैन “पूजा गर्ने
ठउं र चेत्यहरू जहाँतहीं पाइँछ तर राघवी उपयोग
गरिएको छन् । गुणवती शील र गुण दुवै भएको पूज-
नीय व्यक्ति हुनुहुन्छ ।”

त्यस बेला आयोजक प्रमुख अनगारिका धर्मवतीले
भन्नुभयो—“ मा. गुणवतीको सम्मानमा आयोजित यस
समारोहमा केवल मिक्षुहरू र अनगारिकाहरूलाई उप-
स्थित गराई श्रीघः विहारको चेत्यपूजा गर्ने विचार
थियो तर धर्मकीर्ति अध्यन गोष्ठी तथा अरु श्रद्धालुहरूको
आग्रह र सहयोगमा सकल उपस्थित महानुमावहरूमा
भोजन प्रदान गरिएको हो ।”

यसरी पुण्यानुमोदन गरी समाप्त गरिएको प्रभातीय
कार्यक्रमपछि शुरू भएको मुख्य कार्यक्रम माननीय परराष्ट्र
भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्री शेलेन्ड्रकुमार उपाध्या-
यको प्रमुख आतिथ्यमा संचालित भएको थियो । संच
उपनायक मिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर समक्ष पंचशील
प्रार्थना पछि स्वागतमाण गर्दै सानुरत्न स्थापितले मंत्री
र करुणाका खानि, अरुको हित चिताउने पक्का बुद्धका
अनुयायी मा. गुणवती हुनुभएको कुरा बताउनुमयो ।

त्यस अवसरमा मा. गुणवतीको परिचय दिई अन-
गारिका धर्मवतीले भन्नुभयो—“महिना महिनामा
हजारौ हप्तियाँ खवै गरी यज्ञ होम गर्नुभदा क्षणभर
मात्र भएपनि संयमी व्यक्तिको पूजा सत्कार गर्नुबेस ।
सय वर्ष होम गरेको भद्रा क्षणभर गरेको पूजा नै श्रेष्ठ
हो भन्ने भगवान् बुद्धको उपदेश अनुसार आज मा. गुण-
वतीको सम्मान सत्कार गरिराखेको छुं । बुद्धधर्म अध्य-
यन र नारीवर्गको समुद्रतिको लागि सदा तत्पर रहेको
नाताले म वर्मामा गएकी थिएँ । त्यहाँ मेरो अभिन्न
मित्र एक जना बर्मेली साथी हुनुहुन्छ । नेपाल फर्कदा

उनलाई साथमा नल्याई मा. गुणवतीलाई ल्याएँ । यसको
कारण ऐउटै छ; त्यो हो मेरो साथी अलि ज्ञोकी मिजा-
सको छ । नेपालमा आई नारीवर्गको संगठन र शान्ति-
प्रिय बुद्धधर्ममा लाभदा ज्ञोकीहरूप्रति गुनासो गरिएला
भनी सहनशील र मृदुभाषी एवं कर्तव्यनिष्ठ मा.
गुणवतीलाई साथमा लिई आएको हुँ ।

नेपालमा नारीवर्ग उपेक्षित छ, तसर्थ उनीहरू
अशिक्षित छन् । बुद्धधर्ममा कुनै वर्गलाई उपेक्षित गरि-
दैन । अतः नारीवर्गले पनि उत्साहित भई शिक्षा प्रहण
गर्नुपर्दै । गृहस्थाश्रमको लागि नारी र पुरुषवर्ग दुवै
शिक्षित एवं कुशल हुनु आवश्यक छ । यसरी नारीवर्ग
समेत शिक्षित भएको गृहस्थाश्रम सुखःमय ढंगले सचा-
लित हुन्छ । यस्ता कुरामा गुण बतीले सचाउदै आउनु-
भएकोछ । बर्मेलीहरू मीठो खानामा सौकीन हुने भएकोले
गुणवती नेपालमा टिक्नुहुन भन्ने विचार गरेकी थिएँ
तर पृथ्वी ज्ञै सहनशील बहाँ नेपालमा रहनुभयो कल-
स्वरूप आजको यो समारोह मनाउन पाइरहेको छु ।

मंत्रीचित्त हुनेले गणेश, भीमसेन र महादेव पूजा
गरेपनि कुनै फरक हुनेछैन, मंत्रीचित्त नहुनेले बुद्धलाई
पूजा गर्दैमा त्यो धर्म हुने छन् । यसको धर्म उसको धर्म
भनी टीका टिप्पणी गर्नु राम्रो होइन, यस्तो गरिनुलाई
धर्म पनि भनिदैन । मंत्री, करुणा र मुदिता नै बास्त-
विक धर्मका आधार हुन् । यसमानेमा गुणवती धर्माचार्य
हुनुहुन्छ, गुणवतीले अर्काको देशमा रहेर पनि असलमा
जनाउन सक्नु भएको छु ।”

शुभकामना व्यक्त गर्दै मिक्षु अश्वघोष महास्थविरवे
भन्नुभयो—“ मानिस आफनो प्रशंसा सुन्न चाहन्छ तर
गुणवती आफनो प्रशंसा सुन्न चाहनुहुन्न । यहाँ काम
गर्ने नगर्ने को मूल्यांकन हुन्न । चालीले काम नलाग्ने

मात्र थुपार्छ, नाडलोले काम लाग्ने मात्र थुपार्छ, त्यस्तै गुणवती नाडलो बुद्धि भएकीं वास्तविक गुणवती हुनु-हुन्छ । हाम्रो समाजमा धार्मिक र सामाजिक क्षेत्रमा गुणको कदर भएको छैन, यसो नहुन्नेल शान्ति हुँदैन । गुणवती कदरयोग्य महिलामा गनिन्छ ।” त्यसरी ने लोक-दर्शन वज्राचार्यले नेपालमा विमिन्न देशबाट धर्मप्रचारमा आए झै मा. गुणवती पनि आउनु भएको र वहाँमा आमामा हुनुपर्ने गुण छ भन्नुभयो । त्यसेबेला बर्मेलो नागरिक उ वे सांले पृथ्वीमा धेरै जीव छन् तर मानवकम छन् अतः भानिस भएर जन्मनु दुर्लभ छ र त्यसमा पनि गुणी भएर रहनु अति दुर्लभ कुरा हो भन्नुभयो । वस्तै मणिहर्ष ज्योति कंसाकारले राणाकालमा धार्मिक स्वतन्त्रता थिएन र बुद्धधर्म भनेपछि कुदृष्टिले हेथ्यो । अहिले नेपालमा त्यो अवस्था छैन । बर्मा र श्रीलंकाका दृष्टेर महानुभावहरू आई नेपालमा बुद्धधर्मको लागि सहयोग पुन्याङ्कु भएको छ, यसै क्रममा मा. गुणवती जस्तो व्यक्ति नेपालले पाउनु ठूलो सौभग्यको कुरा हो भन्नुभयो । यस्तै प्रकाश वज्राचार्यले सरलता ल्याउनु सजिलो कुरा होइन, जीवनमा सरलता महान् व्यक्तिमा मात्र हुन्छ । साधारण जीवनलाई असाधारण बनाउन सजिलाई नै महान् भन्दछ, यस्ता व्यक्तिमध्ये मा. गुणवती पर्नुहुन्छ भन्नुभयो ।

यस उपलक्ष्यमा धर्मकीर्ति विहारका तरफबाट अन-गारिका धर्मवतीले अभिनन्द चढाउनु भएको थियो । त्यस्तै लिलित्पुर अनगारिका संघ र विभिन्न संस्था तथा व्यक्तिबाट अभिनन्दन एवं उपहार प्रदान भएको थियो । प्रत्युत्तर भाषण गर्नुहुँदै मा. गुणवतीले भन्नुभयो-“बुद्धको पवित्र शासनमा दानशील भावना आफूले

सबदो पाराले गरिआएको ५० वर्ष भयो । नेपालपुत्र भगवान् बुद्ध विश्ववन्द्य हो: त्यस्ता वन्दनीयको शासनमा प्रब्रजित हुन पाउनु र नेपालमा ३५ वर्ष बस्त आउनु साहै खुशीको कुरा हो । यहाँका उपासकहरू धेरैजसो दानशील भावना भएका छन् । यहाँ बुद्धधर्मको विकास भएको छ, अझ अरू उन्नति प्रगति देखन चाहन्छ । यहाँ नेपालमा मैले आफै देश बर्मा जस्तै बस्त पाएको छु, अहिले मैले त्यहाँ र यहाँको भेद देखेको छैन । यहाँ मलाई सबैको सहयोग प्राप्त भएको छ ।

प्रमुख अतिथिको आसनबाट माननीय परराष्ट्र, भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्री शैलेन्द्र कुमार उपाध्यायले २५ वर्षदेखि अनवरत रूपमा बर्माबाट आई धर्मप्रचार गर्नु भयो त्यसले बुद्धधर्मको वास्तविक प्रचार गरेको हो जुन हामी नेपालीले गर्न सकेको छैन र यसले ठूलो प्रेरणा दिएको छ भन्नुहुँदै आधुनिक युगमा पनि त्याग र तपस्याका कमी छैन भन्ने उदाहरण प्रस्तुत गरेको छ भन्नुभयो ।

सम्प्रतिको आसनबाट माननीय राष्ट्र स. प्रेमबहादुर शाक्यले भन्नुभयो—गुणगान गाउने भन्दा व्यवहार नै अनुकरण गर्ने हुनुपर्दछ । मा. गुणवती आफ्नो चरित्रले जहाँ पनि भिजन सक्ने व्यक्तित्व हो । बहाँले नेपाली हावापानीमा मिलेर नेवार नै बन्नुभयो । सच्चा साथी पाउनु दुर्लभ कुरा हो । धर्मवती जस्तो मुशील लगनझील संगतले गुणवतीलाई ठूलो हुने सुअवसर प्राप्त भयो ।” सो अवसरमा धन्यवाद ज्ञापन गर्दै मदनरत्न मानन्धरले धर्म भनेको कर्तव्य पालन हो भन्नुभयो ।

उक्त उपलक्ष्यमा नेपालमा बुद्ध धर्मको वर्तमान स्थिरि विषयमा विवारणोष्ठी पनि भएकी थियो ।

त्यस गोष्ठीमा भागलिनेहरूमा मिश्रु अश्वधोष, मिश्रु सुशोभन, अनगारिका धर्मसंवती, मिश्रु सुदर्शन, सुवर्ण शाक्य, प्रकाश वज्राचार्य, मदनरत्न मानन्धर, छत्रराज शाक्य, अगम्य, वरदेश मानन्धर, प्रकाशमान गुभाजु लालधन शाक्य, डबलकाजी तुलाधर, आलिकराम श्रेष्ठ, लोकदर्शन वज्राचार्य, दयारत्न शाक्य, शान्तरत्न शाक्य, बाबुकाजि वज्राचार्य. प्रे मलाल तुलाधर अयोध्याप्रसाद प्रधान, लाभरत्न तुलाधर, इन्द्रराज शाक्य, धर्मकुमार हलुवाई, कमलानन्द वज्राचार्य, भक्तिदास श्रेष्ठ, इन्द्रनाराराधन मानन्धर, जूही र यशकुमार वज्राचार्य हुनुहुन्थ ।

[नेपाल भाषा] ९१ दे दुहा भिक्षुया सुभाय्

११०८ थिला गा, ५, कालिङ्ग-

२५३१ दे क्यंगु बुद्धजयन्तीया लिमे खीदे फुना: खीछुदे क्यंम्ह भिक्षु शान्त रक्षितं थःगु इच्छाकथं बुद्ध-शामनय च्वर्पि व उकीयात ग्राहालि व्यूपित सुभाय् च्छानाविज्याःगु दु । वस्पोलं सुभाय् च्छानाविज्याःपि अखिल नपाल बौद्ध महासंघया प्रज्ञानन्द महास्थविर प्रमुख सकल काय्कारिणी, विहारपति ग्राहालि यानादीपि उपासक उपासिकार्णि, ज्ञानमाला भजन खलः, निहथ ध्यानभावनाय चित्त निपुणपि, लय्लय् पतिकं दानबीपि, थःत प्रवजित यानाव्यूपि व काय वाक चित्तं वहुजन हिताय व वहुजन सुखाय ज्यायानाच्वर्पि समावेश दु ।

चैत्यपूजा जुल

११०८ पोहेला गा १३, थे-

थनया अङ्गाहाःया अमितकान्ति विहार त्वाकेव बाहालय् नेपाल महायान बुद्धधर्म संघया आयोजनाय् दत्यान्हच्चवं निसे प्रत्येक शनिवाः कुन्हु जुयावैच्चंगु चैत्यपूजा अमित-

कान्ति विहार परिवारया व्यवस्थापनय् सम्पन्न जुल । उगु व्यलम् लसकुम्यासे गुह्यहर्ष वज्राचार्य चत्यया इतिहास न्हथनाः सुगु पारमितायात संक्षेपं कना विजयात ।

अथे हे न्वचु विसे सुवर्ण शाक्यं पूजा धैगु भावनाय् दुने दैगु वस्तु खः, सिं चाय् व ल्वहंतय च । दैगु मखु उकिभावगाकाः जक पुञ्याय्माः धैकथं मिसां मखत्पु-सिया लागि न्हाय्कनं ज्याभवीये प्रज्ञा व भावना मदुहा-सिया पुजां छुं पुण्यलाई मखु धैविजयात ।

पुजाया मुख्य पाहाँ कथं बद्रीरत्न वज्राचार्यजु अशो-कावदानया विषये धर्मदेशनायामे धर्मधैगु स्वीतं कुंखिनेत मखु किन्तु बालागु भिगु गुण ल्ययाकायेत खः अले उकीया सार कयाः शीलाचरण गाकाः मानवया सेवा यायेगु खः धैविजयात । उव्यलय् धन्यवाद ज्ञापनयासे नेपाल महायान बुद्धधर्म संघया सचिव बुद्धरत्न वज्राचार्य सकलसिया ग्राहालि जक न्हाय्गु ज्या ताःलाके फै अले नकतिनि जूगु लुम्बिनी तीर्थयांत्रा सफल जूगुली खुसी व्यक्त यानाविज्यात । उव्यलय् स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन न भक्तिभावपूर्वक जूगु खः ।

अन्तय् जलपानया न व्यवस्था जुल । जलपानय् गुह्यहर्ष वज्राचार्य, [हीरारत्न शाक्य, पूर्णरत्न शाक्य, आशाकाजी शाक्य, दिव्यरत्न शाक्य, सुवर्ण शाक्य, तीर्थ बहादुर शाक्य, मोतरत्न शाक्य, मनकाजी शाक्य, राम-रत्न राजकणिकार, गोविन्द राजकणिकार, रत्नकाजी शाक्य, हेरालानी शाक्य, दानरत्न शाक्य, बुद्धिरत्न शाक्य, जेठाकाजी राजकणिकार, चन्द्राकर शाक्य, साहिलाकाजी शाक्य, काहिलाकाजी शाक्य, नेमकर शाक्य शुभरत्न शाक्य, भर्णमान शाक्य, व अमृतमानपि सरिक जूगु खः ।

भव्य प्रकाशन

आचार्य डा० अमृतानन्द महानायक महास्थविर

द्वारा यत्नपूर्वक लिखित आनन्दकुटी विहारगुठीद्वारा

संग्रह ३१ र क्रमसंख्या ५५ को क्रममा 'बुद्धकालीन'

श्रावक चरित' भाग ६ (महाकश्यप चरित) नेपाली

भाषा क्षेत्रमा बौद्धसाहित्यको भण्डारमा एक भव्य

प्रकाशनको रूपमा हालै प्रकाशित भएको छ ।

मूल्य- रु ३०/-

पृष्ठ संख्या ४७६